

Lezen

JAAR VAN HET
VOOR-
LEZEN
2013

JAARGANG 8 NUMMER 4 2013
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

25 JAAR STICHTING LEZEN

25 JAAR STICHTING LEZEN IN VOGELVLUCHT ••• SCHEIDINGEN IN JEUGDLITERATUUR
••• JAN TERLOUW, EERSTE BESTUURSVOORZITTER STICHTING LEZEN ••• INTER-
VIEW ELLE VAN LIESHOUT EN ERIK VAN OS ••• JEUGDLITERATUUR OP DE PABO
••• LEZEN IN HET ENGELS ••• PORRET HARM DE JONGE ••• HEDY D'ANCONA EN
JET BUSSEMAKER OVER LEZEN ••• EEN KIKJE IN HET ATELIER VAN MIES VAN HOUT

9 januari CPNB Top-100, cpnb.nl ••• 10 januari t/m 9 februari Maand van de Spiritualiteit, cpnb.nl ••• 16 t/m 19 januari Writers Unlimited, Internationaal Literatuur Festival Winternachten Den Haag, writersunlimited.nl ••• 12 t/m 16 maart Bookids Literair Jeugdfestival, boekids.nl ••• 22 januari Het Nationale Voorleesontbijt, start van De Nationale Voorleesdagen, nationalevoorleesdagen.nl ••• 22 januari t/m 1 februari De Nationale Voorleesdagen ••• 29 januari Uitreiking VSB Poëzieprijs, vsbpoezieprijs.nl ••• 30 januari t/m 5 februari Poëzieweek, poezieweek.com ••• 1 februari Uitreiking stArt Award BoekieBoekieprijs voor studenten en debutanten van de kunstacademie, boekie-boekie.nl ••• 21 februari Prijs voor de Best Verzorgde Boeken, cpnb.nl ••• 6 maart Uitreiking 27ste Woutertje Pieterse Prijs, woutertjepieterseprijs.nl ••• 6 t/m 16 maart Week van het Christelijke Boek, bcbplein.nl ••• 8 t/m 16 maart 79ste Boekenweek, motto: 'Ondertussen ergens anders', cpnb.nl ••• 12 maart Boekenweek LIVE!, literaire talkshow voor middelbare scholieren, boekenweek.nl ••• 19 maart Finale De Weddenschap, deweddenschap.nl ••• 20 maart Wereldverteldag, wereldverteldag.nl ••• 24 maart Uitreiking De Inktap, inktap.nl ••• Eind maart / begin april Lezen Centraal, thema 'Mannen en lezen'. Het jaarlijkse congres van Stichting Lezen, lezencentraal.nl ••• 23 april Nominaties Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs, djp.nl

Lezen draagt in belangrijke mate bij aan een succesvolle school-carrière van kinderen. Maar lezen is voor lang niet alle kinderen vanzelfsprekend, velen hebben een steuntje in de rug nodig.

De bundel *De aarzelende lezer over de streep* is het resultaat van het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen eind 2012, en helpt om gericht en onderbouwd aan de slag te gaan met leesbevordering.

De bijdragen bieden theoretische achtergronden en resultaten van onderzoek, en sluiten steeds af met de praktische vraag: hoe bereik en stimuleer je de aarzelende lezer?

De aarzelende lezer over de streep is voor € 32,- te bestellen bij uitgeverij Eburon, eburon.nl

Redactioneel

Dankzij de boekverkopersbond, het uitgeversverbond, de landelijke bibliotheek-

organisaties en de rijksoverheid zet Stichting Lezen zich inmiddels 25 jaar in om 'het vuur bij de lezer te ontsteken', zoals Stijn Aerden in zijn artikel in dit jubileumnummer memoreert. 25 bevlogen en bewogen jaren waarin veel is gebeurd.

De Nationale Voorleeswedstrijd, De Voorleesdagen, BoekStart en de Jonge Jury hebben leesbevordering smoel gegeven; de betekenis van voorlezen en vrij lezen voor leesmotivatie en een succesvol onderwijs- en carrièreperspectief is ver doorgedrongen; samenwerking op lokaal, provinciaal en landelijk niveau is fors gegroeid. En Stichting Lezen staat als kenniscentrum voor leesbevordering en literatuureducatie midden in het veld.

Graag bedank ik hier de rijksoverheid die ons steunt in het verwezenlijken van onze missie en de 'founding fathers', die Stichting Lezen nog steeds een warm hart toedragen. En daarnaast natuurlijk alle betrokken docenten, leerkrachten, kinderopvang- en bibliotheekmedewerkers, leesbevorderaars, boekhandelaren, uitgevers, wetenschappers, auteurs, ambassadeurs en adviseurs met wie we de afgelopen 25 jaar honderden leesbevorderingsprojecten hebben gerealiseerd.

Maar de missie is nog niet voltooid. Lezen, voorlezen en laten lezen, oftewel lezen centraal in beleid en praktijk, is de opgave voor de komende jaren. Pas als iedereen van jongs af aan geniet van (voor)lezen, als alle begeleiders met een passie voor lezen voor de groep staan, als de bibliotheken – openbaar en op school – fraaie collecties hebben, als het boekenvak volop variatie biedt, pas dan is er sprake van de beoogde sterke leescultuur. Leesbevordering moet de vrijblijvendheid voorbij.

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

Legenda

0–6 jaar	12–15 jaar
6–12 jaar	15–18 jaar
	algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via www.lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Eva Gerrits, Annemarie Terhell

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Stijn Aerden, Jochem Jurgens, Jørgen Koopmanschap, Mirjam Noorduijn, Esther Smid

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Ron van Roon

© november 2013 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

- 4 Leesbevordering is mensenwerk
25 jaar Stichting Lezen

- 7 Scheiden doet lijden
Lezen en verder lezen

- 8 Alles wat er is gedicht, gedacht, verworpen en geloofd
Interview Jan Terlouw

- 10 Blickveld 0–6

- 12 'Een mooi prentenboek is als een gedicht'
Interview Elle van Lieshout en Erik van Os

- 14 Blickveld 6–12

- 16 'Ik dacht dat historische jeugddromans saai waren'
Jeugdliteratuur op de pabo

- 18 Prikkels

- 20 Van verzorgd-klassiek tot industrieel-grootstedelijk
Prijs voor Beste Leesomgeving

- 22 Blickveld 12–15

- 24 'Engels is een mooie taal'
Lezen in het Engels

- 26 Blickveld 15–18

- 28 Hoedjemetoetje wat mooi
Portret Harm de Jonge

- 30 Letters vreten als amusement
Hedy d'Ancona over lezen

- 31 Gegrepen door Nederlands-Indische literatuur
Jet Bussemaker over lezen

- 32 Vrij, onbevangen en zonder maniertjes
Een kijkje in het atelier van Mies van Hout

- 34 'Het moet niet alleen op school gebeuren'
Monitor de Bibliotheek op school

- 35 'Lezen is sponzen'
De Weddenschap

- 36 Uitgelicht – Jaar van het Voorlezen 2013

 facebook.com/stichtinglezen
 [@stichtinglezen](https://twitter.com/stichtinglezen)

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

25 jaar directie, van links naar rechts: Marieke Sanders, Aad Meinderts, Barry Wiebenga en Gerlien van Dalen

Leesbevordering is

25 JAAR STICHTING LEZEN – De jubilerende Stichting Lezen ontwikkelde zich van een aantal bezorgde heren uit het boeken-vak tot een organisatie met een enorme kennis op het gebied van leesbevordering. Kennis die weer leidt tot een heldere en gestructureerde aanpak van leesbevordering in de praktijk. ‘Het draait om de randvoorwaarden. Als die eenmaal op orde zijn, zijn we echt een stuk verder.’ Schrijver Stijn Aerden glijdt op verzoek van Stichting Lezen in vogelvlucht over haar 25-jarige geschiedenis.

DOOR STIJN AERDEN

Voor mijn vijftiende verjaardag kreeg ik van ‘mejuffrouw Thien’, voormalig directrice van de openbare leeszaal en een vriendin van mijn oma, een ‘nuttig’ cadeau. Het woord ‘nuttig’ sprak ze daarbij zo nadrukkelijk uit dat het papier eromheen onmiddellijk zijn glans verloor. Maar mijn hart maakte een sprongetje toen ik ontdekte wat ik in handen had: twee bundels, twee delen, *Literama* en *Literama modern...* Uittrekselboeken! Die kwamen aan het begin van 3 havo, het jaar waarin de leeslijst zich aandiende, uitstekend van pas. Mejuffrouw Thien leek mijn gedachten te hebben geraden. Het waren hândvatten, zei ze. Ik moest de romans natuurlijk zelf wel lezen. ‘Ik had een plannetje,’ zei ze met een fijne glimlach. ‘Om de twee weken lezen kom je bij mij een taartje eten en dan bespreken we één boek.’

Iedereen kent waarschijnlijk wel een mejuffrouw Thien. Leesbevorderaars oude stijl. Ze bedoelden het goed, maar wanneer

volwassenen je gaan aansporen tot iets wat in de aard der zaak leuk zou moeten zijn, wekt dat natuurlijk de grootst mogelijke argwaan. Ik las de boeken in ieder geval niet en zeker ging ik niet met mejuffrouw Thien om de tafel zitten om mijn leeservaringen over Hella Haasse of A. den Doollaard te delen. Ik las de uittreksels en viel op het eerste mondeling dan ook onmiddellijk door de mand, want als iemand de *Literama*-delen van A tot z kende, was het de leraar Nederlands.

Oprichtingscongres

Toch had deze voormalige leeszaaldirectrice de tijdgeest goed aangevoeld. Het waren de vroege jaren tachtig, de tijd waarin het spook van de ontleding door het land waarde. Lezen was uit. Volgens tijdbestedingsonderzoeken grepen volwassenen veel minder snel naar een boek, tijdschrift of krant, en kinderen zaten al helemaal liever voor de televisie of buiten in een boom. Las een kind van twaalf in 1976 nog 6,1 uur per week, een kleine tien jaar later was dat 5,3 uur. Een rapport van Jef van Gool, in opdracht van het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum waaraan hij verbonden was, onderzocht hoe het tij kon worden gekeerd. *Leesbevordering, een voorlopig rapport* (1984) – het zou de opmaat worden voor Stichting Lezen. De krachten werden gebundeld. In samenwerking met het bibliotheekwezen besloten uitgevers en boekverkopers zich in te zetten om nu eens niet zo veel mogelijk boeken te slijten maar om, geredeneerd vanuit de andere kant, het vuur bij de lezer weer te ontsteken. Ze namen de zaak serieus. Han van der Plas, voorzitter van de Nederlandse

Medewerkers van het eerste uur: van links naar rechts, onder: Nora Lohr, Marieke Sanders, Martine Geerlings, boven: Erika Scheenjes, Christiaan van Willenswaard, Karlijn Piek en Wilko van Heusden

Liedeke Pol, de eerste Nationale Voorleeskampioen, 1994

mensenwerk

Boekverkopersbond, sprak op het oprichtingscongres in 1988 over ‘het dieplevend besef’ van de drie partijen dat er rond het lezen ‘ernstige problemen’ waren ontstaan, problemen die in nauwe samenwerking met de overheid moesten worden aangepakt.

Duiventil

De samenwerking was nieuw, de zorg om ontleding niet. Er kwam een Stichting Lezen met een adviesraad waarvoor partners uit het veld werden uitgenodigd en met een bureau als uitvoerend orgaan. Dat bureau bestond aanvankelijk uit anderhalve man en een paardenkop. Groter behoefte het bureau ook niet te zijn. De Stichting had zich ten doel gesteld ‘op onafhankelijke basis activiteiten op het vlak van leesbevordering te entameren en/of financieel te ondersteunen’. Ze ging zelf geen ingewikkelde dingen organiseren. Dat was in 1988. Inmiddels is het kantoor aan de Nieuwe Prinsengracht een duiventil met veertien vaste en tijdelijke medewerkers, zoals Stichting Lezen-directeur Gerlien van Dalen het omschrijft. ‘Een standplaats van hartstochtelijke professionals die dagelijks in- en uitvliegen om door het hele land kennis te vergaren en te delen, contacten te onderhouden, plannen te smeden en concrete leesbevorderingsprojecten en programma’s te realiseren.’

‘Om minder gaat het niet’

‘Samen met de overheid’ had Han van der Plas op het oprichtingscongres betoogd. En dat trof, want die overheid was zelf

tot precies dat inzicht aan het komen. In de *Notitie Cultuurbeleid* (1985) en in het *Kunstenplan* (1987) – beide verschenen onder minister Elco Brinkman – werd ontleding al als punt van zorg genoemd, en in een verkennende notitie van de Raad van de Kunst in 1992 stond zelfs onomwonden: ‘Wie leesbevordering wil, wil niet dat onze cultuur stagneert en keldert en wenst haar fundament in stand te houden. Om minder gaat het niet.’ Den Haag heeft het bureau van de Stichting tot dan toe gehonoreerd met een bescheiden budget. Vanaf 1994 gaat de overheid de Stichting echt benutten en inzetten als hét gezaghebbende instrument om Nederland weer onder de leeslamp te krijgen. Het bestuur wordt dan een bestuur met onafhankelijke deskundigen, het eerste onder voorzitterschap van Jan Terlouw. Stichting Lezen nieuwe stijl wordt het Landelijk Platform voor Leesbevordering. Op verzoek van diezelfde overheid komt daar in 2005 een onderzoekspoot bij. Stichting Lezen als kenniscentrum voor leesbevordering en literatuureducatie. Een spin in het web van haar vakgebied, attent op elke trilling. Of, nog mooier, zoals de Stichting het zelf in 2008 formuleert: als een hydra. ‘Een hybride, ondernemende organisatie, een veelkoppig, goedaardig leesmonster’. In 2009 bekrachtigt Den Haag het vertrouwen dat ze in de Stichting stelt nog eens door haar onderdeel te maken van de ‘culturele basisinfrastructuur’. Elke vier jaar subsidie (onder voorbehoud) – dat geeft Stichting Lezen volgens directeur Gerlien van Dalen ‘de nodige slagkracht bij het beïnvloeden en ontwikkelen van beleid, bij het investeren in onderzoek en bij het ontplooiën van nieuwe initiatieven’.

FOTO CHRIS VAN HOUTS

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

Mees van Santen,
Nationale Voorleeskampioen 2013

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

BoekStartmaterialen

FOTO SJOERD VAN DER HUHT

Dag van de Jonge Jury

Doorgaande leeslijn

De koers van Stichting Lezen is in 25 jaar nog wel eens bijgesteld. Niet rigoureuus: het vaandel leesbevordering wapperde altijd hoog in de boom. Maar wie moesten er precies worden gestimuleerd, op welke manier, en tot het lezen van wat? Ging het om louter literatuur of telde ook de dagelijkse folder op de deurmat? Maar de echte ontwikkeling, aldus Van Dalen, vond vanuit het beleid plaats in de praktijk. In 25 jaar heeft Stichting Lezen zich ontwikkeld van een organisatie met een oriëntatie op een brede doelgroep en op losse, experimentele projecten, tot een meer gefocuste organisatie met een heldere, structurele aanpak. Sinds 2005 is er de 'doorgaande leeslijn': de uitdaging is om kinderen vanaf nul jaar (letterlijk) ononderbroken in aanraking te brengen met voorlezen en lezen. Alle activiteiten van de Stichting zijn daarop gericht. En het motto is weer ouderwets: leesplezier. 'Ja, dat was ooit een besmet woord,' zegt Van Dalen, 'maar plezier in lezen is toch onontbeerlijk om kinderen naar een boek te laten grijpen en geïnteresseerde en gemotiveerde lezers van ze te maken.'

Randvoorwaarden

Aan de rol van Stichting Lezen als kenniscentrum hecht Van Dalen grote waarde. Leesmonitor.nu bijvoorbeeld, de twee jaar geleden opgezette kennisbank waarin onderzoek naar lezen en leesgedrag thematisch geordend en van context voorzien wordt weergegeven, blijkt in een behoefte van velen te voorzien. Kennis over het belang van lezen rechtvaardigt ook de noodzaak van leesbevordering,' zegt ze. Moet die anno 2013 dan nog worden gerechtvaardigd? Volgens haar wel – we gaan toch richting een beeldcultuur? Lezen is toch old school? zijn argumenten die ze als directeur nog veel te vaak hoort. Woordenschatontwikkeling, leesvaardigheid en complexe teksten begrijpen, vormen de basis voor al het lezen, of dat nu het lezen van een literair boek is, het digitaal vinden van informatie of het lezen van beeld. Maar bovenal heeft onderzoek uit de laatste, pakweg, tien jaar veel expertise opgeleverd. We weten wat werkt en zetten daar fors op in. De doorgaande leeslijn is eruit voortgekomen en het werken aan randvoorwaarden en succesfactoren van

leesbevordering: tijd, geld en aandacht voor lezen. Aandacht voor goede boekencollecties op school ('Kunst van Lezen') – boeken die aansluiten op de levensfase en interesses van het kind; voor het informeren van 'intermediairs': docenten, bibliotheekmedewerkers, ouders. En natuurlijk aandacht voor voorlezen, een vurig pleidooi dat de Stichting al vanaf haar eerste uur houdt – met resultaat: inmiddels doet de helft van alle basisscholen aan De Nationale Voorleeswedstrijd mee. 'Voorlezen, tijd maken voor vrij lezen, zorgen voor aantrekkelijke en beschikbare boeken, deskundige leerkrachten, ouders die aandacht hebben voor lezen zijn generieke zaken,' zegt ze, 'soms zo voor de hand liggend dat je er bijna overheen zou kijken. Maar het draait om randvoorwaarden. Als die eenmaal op orde zijn, en niet meer vrijblijvend, zijn we echt een stuk verder.'

Opgave

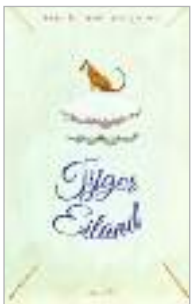
En lof voor alle mejuffrouwen Thien van deze tijd, die is er ook. 'Want leesbevordering is natuurlijk mensenwerk,' zegt Van Dalen. 'Als ik op vakantie op Ameland de bibliotheek binnenloop en daar prominent onze BoekStartinformatiekast met het BoekStartkoffertje zie staan, vind ik dat geweldig. Wij kunnen zoveel bedenken, uiteindelijk gaat het om de werking in de praktijk. Het is de dubbele inzet van een wethouder, van een directeur of medewerker van een school, bibliotheek, boekhandel of kinderdagverblijf, die het verschil maakt. En ik zal ze ook allemaal aanmoedigen dat te blijven doen – iedereen heeft daarin een taak. Dat bewustzijn is al veel groter dan 25 jaar geleden, maar om er ook echt naar te handelen... Er is al veel bereikt, er gebeurt een hoop, maar we zijn er nog niet. Leesbevordering moet de vrijblijvendheid voorbij. Van bewustwording naar vanzelfsprekend doen binnen structurele leesbevorderingsnetwerken, dat is de opgave voor de toekomst.' ...

Voor dit artikel is dankbaar geput uit het onderzoek *Het belang van lezen, leesbevordering en Stichting Lezen* (2013) van Roos Franken en Iris de Graaf, uitgevoerd in het kader van de master Jeugdliteratuur aan de Universiteit van Tilburg.

Scheiden doet lijden

Lente heeft kanker maar maakt zich vooral zorgen over haar scheidende ouders. 'Als jij weggaat, ga ik gedragsproblemen vertonen,' dreigt ze haar vader, die toch vertrekt. Ook als haar ziekte ongeneeslijk blijkt, blijft Lente proberen haar ouders weer bij elkaar te krijgen in Derks Vis-sers eerste boek voor jongere kinderen (*Lente*, Gottmer, 10+).

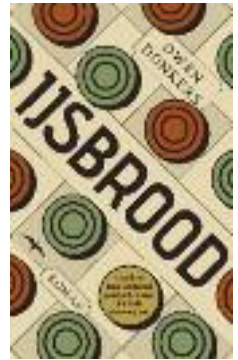
Tijs' vader heeft een nieuwe vriendin, waardoor zijn moeder het even niet meer weet. Een reis naar India moet zorgen voor nieuwe vrolijkheid, maar aan de andere kant van de wereld verdraagt Tijs zijn moeders wisselen-de stemmingen steeds slechter. Een knallende confrontatie volgt (*Tijgereiland*, Daan Remmerts de Vries, Querido, 13+).

EGOÏSTISCHE OUDERS – Er spoelt een golf van schei-dingsboeken door de jongerenliteratuur. Opvallend: de zelfzuchtige vaders en moeders laten het eigenbelang prevaleren boven dat van hun kind.

DOOR JOUKJE AKVELD

De blues van Nikki zijn van het blauwste blauw. Een jaar geleden verliet haar moeder Bert – niet haar biologische vader, wel de man die het meest als vader voelt. Haar moeder heeft hem uitgegumd, maar Nikki heeft Bert met pen getekend en 'pen kun je niet uitgummen'. Nu wonen ze in een flat waar de dozen half zijn uitgepakt. Omdat het tijdelijk is, heeft Nikki's moeder gezegd, maar hoelang duurt tijdelijk? Om grip te houden op haar leven draagt Nikki alleen maar blauw, daar wordt ze rustig van in haar hoofd. Van haar onderbroek tot haar sokken tot de gym-pen met de blauwe streep. Liesbeth Mende laat het haar hoofdpersoon in haar jeugdboekendebuut *Blauw* achte-loos vertellen. Alsof er niets raars schuilt in het zo strikt vasthouden aan een zelf opgelegde opdracht. Gaandeweg wordt duidelijk dat Nikki's kleding haar niet genoeg hou-vast biedt. Haar moeder krijgt een nieuwe vriend, die te veel licht en drie peuters meebrengt. 'Je kunt een grote zus voor ze zijn,' zegt haar moeder, maar Nikki weet niet of ze dat wel wil. Ze is gewend geen zus te zijn. En een moeder die zich opstelt als een begripvolle vriendin hoeft ze ook niet; wat Nikki betreft zijn ze huisgenoten. Ondertussen heeft haar vriendin Tanja verkering gekre-gen met Lars. Nikki vraagt zich af hoe ze zichtbaar kan blijven tussen al die mensen die zo met zichzelf bezig zijn. In haar fantasie is de aardrijkskundeleraar meneer G. de enige die haar begrijpt. Ze geeft zichzelf nieuwe opdrachten, lastigere nu, die ervoor moeten zorgen dat alles weer wordt als vroeger. Maar door die irrationele bezwingingen werkt ze zichzelf steeds verder in de nes-ten. Mende zet Nikki neer als een stevig meisje, één bij wie het verdriet aan de binnenkant zit waardoor het lang duurt voor haar omgeving in de gaten heeft dat er iets mis is. Als in een logboek met terugkerende tussenkop-jes ('Ik', 'Thuis', 'Meneer G.') doet ze verslag van een roerig jaar. Dat doet ze in onnadrukkelijke zinnen en juist daardoor maakt *Blauw* indruk. ●●●

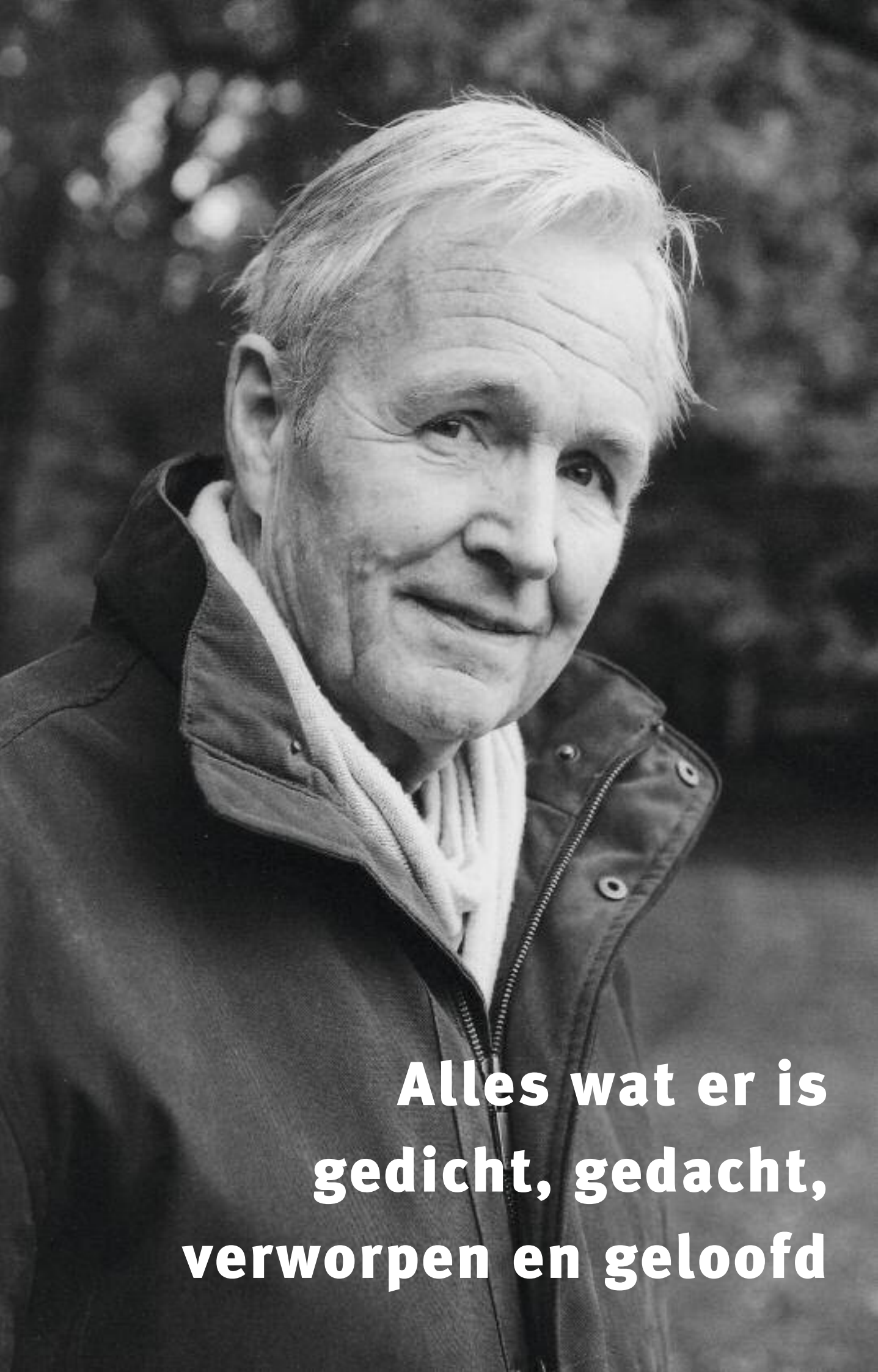
Blauw, Liesbeth Mende. Gottmer, € 13,95 (13+)

Ze leken een normaal gezin, tot moeder verdween. De elfjarige verteller in *Ijsbrood* van Owen Donkers (Thomas Rap, 14+) probeert te begrijpen wat er is ge-beurd, maar dat valt niet mee met een vader die blijft zwijgen. Terwijl zijn zus zeker weet dat het op een scheiding zal uitdraai-en, wordt langzaam duidelijk waarom moeder is vertrokken.

Het had Victors jaar moeten wor-den, maar het begint met ruzie tussen zijn ouders, gevolgd door het vertrek van zijn vader. Victor baalt van zijn ouders die maar doen wat ze willen zonder hun kinderen te vragen of ze het ermee eens zijn – zo wordt het nooit zijn jaar (*Het jaar van Victor*, Aby Hartog, Querido, 10+).

**Alles wat er is
gedicht, gedacht,
verworpen en geloofd**

VERLEDEN EN TOEKOMST – Jan Terlouw, van 1993 tot en met 2001 de eerste voorzitter van het bestuur van Stichting Lezen, over schrijven en (de toekomst van) lezen.

DOOR EVA GERRITS

Wetenschapper, politicus, schrijver – is er in uw veelzijdige en betrokken activiteiten een volgorde van belangrijkheid?

‘Die is er niet. Maar als je vraagt, wat ben je het meest, is het antwoord: wetenschapper. Mijn wetenschappelijke instelling – erop gericht feiten een plaats te geven, waaraan filosofie bij wijze van spreken ondergeschikt is gemaakt – heeft mijn manier van politiek bedrijven en schrijven beïnvloed; andersom is nooit het geval geweest. Die natuurwetenschappelijke denkwijze is er nou eenmaal en is in al mijn handelen aanwezig.’

Voor velen bent u vooral verhalenverteller. Hoe is dat ontstaan?

‘Tien jaar lang heb ik onze kinderen elke avond een verhaal verteld. Dan ontdek je wat in alle culturen al is ontdekt: verhalen zijn een fantastisch vervoermiddel voor gedachten en ideeën.’ Lacht: ‘Dit zeg ik niet als politicus natuurlijk, maar als opvoeder. Verhalen zijn zo krachtig. Door verhalen te vertellen kom je heel dicht bij kinderen, vooral als je er een discussie aan vastkoppelt. Luisteraars dragen bij aan het verhaal: aan de oogjes van mijn kinderen zag ik of het zieliger of spannender moest. Mijn vrouw drong erop aan dat ik mijn verhalen opschreef. Een natuurkundige die jeugdboeken schrijft – dat kan niets worden, dacht ik. Tot mijn grote verrassing bleek het goed te werken en won ik twee Gouden Griffels. Volwassenen luisteren trouwens ook graag naar verhalen. Zodra ik tijdens een toespraak verhalend vertel, luistert men geconcentreerder.’

Verschijnt er nog eens een Jan Terlouw?

‘Samen met mijn dochter Sanne heb ik inmiddels ons zevende boek geschreven, *De verdwenen Menora*, waarin veel geschiedenis is verwerkt, en een contemporaine verhaallijn. Dat er alleen onder mijn naam een nieuw jeugdboek verschijnt is tamelijk onwaarschijnlijk. De jeugd groeit nu zo anders op, met digitale hulpmiddelen als internet en smartphones. Daar heb ik niet genoeg voeling mee. In de huidige verfilming van *Koning van Katoren* wemelt het ook van de mobieltjes. Onnodig, wat mij betreft. Ondanks de digitalisering kan de jeugd nog steeds prima omgaan met verhalen, ook uit denkbeeldige landen. Dus zeg nooit nooit, wie weet schrijf ik nog eens een jeugdboek.’

Wat was uw taak als voorzitter van het bestuur van Stichting Lezen?

‘In die acht jaar hebben we gezocht naar middelen om het lezen te bevorderen. We wilden uitdrukkelijk niet schools of als bibliotheek functioneren, maar ons landelijk inzetten om het belang van lezen onder de aandacht te brengen. Dat is gelukt, maar het belang is onverminderd, Stichting Lezen heeft nog steeds een grote taak. Lezen is een enorm voorrecht, het effect ervan is zo veelomvattend. Niet alleen kun je er veel mee te weten komen, het stelt je ook in staat je in te leven in andermans gedachten. Je ontwikkelt gevoel voor verhoudingen. Dat is essentieel. Als je kunt lezen staat de bibliotheek van de hele wereld tot je beschikking – alles wat er is gedicht, gedachten die zijn verworpen en geloofd. Daar draag je aan bij door zelf te gaan schrijven, maar in feite doe je dat al door te lezen.’

Hoe ziet u de toekomst van het lezen?

De digitalisering vind ik een zorgelijke ontwikkeling, met alle gecommuniceerde korte zinnestukjes en triviale gedachtetjes van dien. Het staat verdieping in de weg. Alles wordt versimpeld; de infantilisering van de samenleving is geen goede zaak.

Mensen moeten juist gestimuleerd worden in hun nieuwsgierigheid, ergens moeite voor willen blijven doen in plaats van als brave kindertjes te leren klappen voor de gouden koets. Misschien, hópelijk, komt er een kentering. Maar over vijftientig jaar zal er heus nog steeds gelezen worden.’ ●●●

Jan Terlouw (1931) is een Nederlandse fysicus, schrijver en voormalig politicus voor D’66.

Hij was minister van Economische Zaken en vicepremier in de kabinetten Van Agt II en III, en van 1991 tot en met 1996 Commissaris van de Koningin in Gelderland.

Terlouw debuteerde in 1970 met de jeugdroman *Pjotr* en heeft daarna tal van boeken geschreven, waaronder veel jeugdliteratuur. Voor *Koning van Katoren* en *Oorlogswinter* ontving hij de Gouden Griffel. *Oorlogswinter*, *Briefgeheim* en *Koning van Katoren* zijn verfilmd. Sinds 2006 publiceert hij samen met zijn dochter Sanne Terlouw detective-achtige boeken voor volwassenen over een vader en een dochter die samen moorden oplossen.

Kinderklassiekers in de Hermitage

Tot en met 31 december 2013 is in de museumwinkel van de Hermitage Amsterdam de tentoonstelling *Kom Binnen bij* te zien met werk van verschillende Nederlandse kinderboekenillustratoren, onder wie Harmen van Straaten, Dick Bruna, Peter Pontiac en Philip Hopman. De expositie is een initiatief van Fiep Amsterdam, Mercis b.v., Uitgeverij Rubinstein en Werkhaus ter gelegenheid van 60 jaar Gouden Boekjes in Nederland. Van Dick Bruna zijn originelen te zien van zijn Russische Nijntje, daarnaast zijn er foto's van het Muizenhuis en ontwerpen van Werkhaus. Ook hangen er illustraties van Fiep Westendorp uit *Pim & Pom* en is er speciale aandacht voor de totstandkoming van de film *Pim & Pom* die vanaf voorjaar 2014 in de bioscoop draait. Net als de televisie-animatieserie *De avonturen van Pim & Pom* is deze film gebaseerd op de meer dan duizend tekeningen die Westendorp van de twee poezen maakte. In het kinderprogramma van de Hermitage zijn activiteiten rondom de Gouden-Boekjestentoonstelling opgenomen. [A7] hermitagevoorkinderen.nl

De Gruffalo op toneel

'De Gruffalo, ken je die niet? Oh, nou wacht maar tot je hem ziet. Slagtanden heeft-ie en vlijmscherpe klauwen. Knarsende kaken die alles kauwen. (...) Hij heeft eeltige knieën, zijn voeten zijn plat. En op de punt van zijn neus zit een gifgroene wrat.' In het bekende prentenboek van Julia Donaldson en Axel Scheffler vindt kleine muis alle gevaarlijke dieren om zijn staart met sterke verhalen over het verzinmonster de Gruffalo, dat aan het einde van zijn boswandeling zomaar echt blijkt te bestaan. Op dat moment moet hij niet alleen listig zijn, maar ook zijn angsten overwinnen. De theaterbewerking van *De Gruffalo* wordt gespeeld door Meneer Monster, een eigenzinnig driemanschap dat bestaat uit acteurs Olaf van de Ven, Christiaan Bloem en Chris Koopman. Eerder kregen zij peuters aan het lachen met de voorstelling *POEP!* gebaseerd op het prentenboek over de kleine mol die wil weten wie er op zijn kop heeft gepoept. De regie van *De Gruffalo* wordt verzorgd door Hans Thissen. De voorstelling trekt tot en met 25 mei 2014 langs theaters in Nederland. [A7]

meneermonster.nl

FOTO ESTHER DE BOER

De originele Wiplala

Op 25 oktober jongstleden overleed Jenny Dalenoord, illustratrice van 180 kinderboeken. Dalenoord werd geboren op Java, studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag en was vanaf haar debuut in 1940 een opvallende en gewaardeerde illustratrice van kinderboeken en kindertijdschriften als *Kris Kras*, *Jippo* en *Okki*. Welke van haar tekeningen maakten indruk?

- *De boten van Brakkeput* (1956) was het eerste boek dat Dalenoord maakte in samenwerking met schrijfster Miep Diekmann. Er volgde een lange reeks boeken over de Antillen, waarin Dalenoord het eilandleven tekende met veel sfeer en couleur locale.
- In *Wiplala* van Annie M.G. Schmidt (1957) bracht Dalenoord de avonturen van het tovertinkelmanneke tot leven in zwart-wit illustraties met veel dynamiek. De enige echte Wiplala is slank, zwart, heeft rechtopstaand piekhaar en een gestreepte das.
- De illustraties in *Gideons reizen* van Ann Rutgers van der Loeff (1960) blonken uit door een geraffineerd gebruik van steunkleur in combinatie met grijsinten. Het is een van de weinige boeken met illustraties van Dalenoord dat nog steeds leverbaar is (Ploegsma, 10+). [A7]

Oliver Twist

Jeugdtheater Hofplein komt deze kerstvakantie met een bewerking van *Oliver Twist*, Charles Dickens' satirische aanklacht tegen de sociale ongelijkheid in het victoriaanse Engeland. De jonge Oliver Twist groeit op in een weeshuis en wordt verkocht aan een doodskistenmaker, vlucht na een flinke ruzie de straat op en komt terecht bij een groep straatdieven. De sluwe bendeleider Fagin leert Oliver de kunst van het stelen en zakkenrollen. Het gaat mis als Oliver wordt opgepakt voor een misdaad die hij niet heeft gepleegd. Hij stapt uit de bende en moet met gevaar voor eigen leven zijn onschuld zien te bewijzen. Regisseur Jaco van der Moolen schreef het script van deze familieklassieker. Voor de muziek greep hij terug op bekende rock- en popnummers van Pink Floyd en The Rolling Stones uit de Engelse jaren zestig en zeventig. Met live muziek, kostuums in victoriaanse stijl en een strak decor belooft *Oliver Twist* een mix van verschillende (Britse) stijlperiodes en klankregisters te worden. De kerstproductie wordt tot 3 februari gespeeld door tachtig leerlingen van de theaterschool en gastacteur René Groothof in het eigen theater in de Benthemstraat in Rotterdam. [A7]

Voor iedereen vanaf vijf jaar, jeugdtheaterhofplein.nl

Kwestie van Lezen

De serie brochures *Kwestie van Lezen* met achtergronden en praktijktips voor leerkrachten en pedagogisch medewerkers is met drie nieuwe delen uitgebreid. *Voorlezen in de kinderopvang* geeft informatie over het bereiken van een positieve houding bij peuters en kleuters ten aanzien van voorlezen en geeft tips hoe het voorlezen een vast onderdeel kan worden van het dagritme. *De leesomgeving* laat zien hoe door aankleding van de ruimte, de keuze van het boekenaanbod en interactie met kinderen een rijke leesomgeving voor jonge kinderen kan ontstaan. *Voorlezen stimuleren in meertalige gezinnen* gaat over voorlezen in gezinnen waarin meer dan één taal wordt gesproken. Daarin wordt uiteengezet dat een meertalige voorleessessie het metalinguïstisch bewustzijn versterkt en, in tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, de taalontwikkeling juist stimuleert. Tijdens het DRONGO Festival in september werd het eerste exemplaar van deze laatste brochure door ambassadeur van het Jaar van het Voorlezen Gerda Haver tong aangeboden aan Gea Spaans van School aan Zet. [A7] lezen.nl/publicaties

Kerst voor kleuters

- *Swinging Christmas* is een kerstverhaal met virtueuze prenten van Benjamin Lacombe en een taaië tekst naar een verhaal van Olivia Ruiz. De sfeervolle cd van de Franse chanteuse (die hier in het Engels zingt) is geperst in de vorm van een vinylsingle (Clavis, 6+).
- Uitgeverij Ploegsma stelde het feestelijke *Kerstverhalen* samen met verhalen van onder anderen Charles Dickens, Astrid Lindgren, Arnold Lobel en sfeervolle tekeningen van verschillende illustratoren (Ploegsma, AL).
- *Het kerstfeest der dieren*, *Jingle Bells*, *Jubelientje op het ijs*, *Van lente tot winter*; *Het Grote Gouden Winterboek* staat vol winters avontuur en sfeervolle prenten (Rubinstein, 3+).
- Dertig jaar na *De sneeuwman*, het onroerende prentenboek over een smeltende sneeuwman, komt er een vervolg. *De sneeuwman en de sneeuw-hond* verschijnt als animatiefilm en als boek en is helemaal met kleurpotlood getekend in de stijl van Raymond Briggs (Rubinstein, 3+). [A7]

ILLUSTRATIE ALICE HOOGSTAD

‘Een mooi prentenboek is als een gedicht’

**VOORLEESVERHAAL VAN
SCHRIJVERSECHTPAAR – Erik van Os
en Elle van Lieshout weten precies
welke ingrediënten een goed voorlees-
verhaal vereist. Hun prentenboek
*En hoe komt toch een olifant aan al die
kilo's grijs?* is een van de tien toptitels
voor De Nationale Voorleesdagen 2014.**

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Ze zijn de tel kwijtgeraakt. Maar het Brabantse schrijversechtpaar Erik van Os (1963) en Elle van Lieshout (1963) denkt dat ze samen al zo'n 127 boeken de wereld in hebben gestuurd. Al die boeken hebben ze eerst aan elkaar voorgelezen. Want een boek is pas klaar als alles klopt, vindt het duo. ‘Dat betekent,’ licht Van Lieshout toe, ‘dat woorden en zinnen elkaar vloeiend en vlot moeten opvolgen. Dat het ritme nergens mag haperen. En dat er geen leemtes in het verhaal mogen zitten. Waar de tekst stokt passen we hem aan of we vragen de illustrator om extra beeld. We puzzelen tot we tevreden zijn.’

Ideaal voorleesboek

Deze taal- en klankgerichte werkwijze maakt de prentenboeken en eerste leesboekjes van het duo ideaal om voor te lezen. Niet toevallig staat *En hoe komt toch een olifant aan al die kilo's grijs?* in de Prentenboeken Top Tien voor De Nationale Voorleesdagen, onder het motto ‘voor wie kaf van koren wil scheiden’.

De kracht van dit inmiddels in het Engels en Italiaans vertaalde boek waarin een jongetje met zijn opa de dierentuin bezoekt, is volgens Van Os en Van Lieshout het originele, interactieve concept dat eraan ten grondslag ligt: een kind stelt vragen over de uiterlijkheden en eigenschappen van de dierentuindieren, mogelijke antwoorden zitten verstopt in de over twee pagina's verdeelde illustraties van Alice Hoogstad. ‘Zo'n idee ontstaat gaandeweg,’ vertelt Van Os in zijn sfeervolle keuken in Oud-Tilburg over de wording van het Olifantenboek. ‘Het begon met een dierenversje dat ik voor *Sesamstraat* had gemaakt en aan Elle voordroeg. Bij de regels “Wie schildert al die vlekken / op het lijf van een giraf?” zag ze een schilder voor zich, ijverig in de weer met kwast en verf.’ Van Lieshout vult aan: ‘Het koppelen van een specifieke dierenvraag aan een specifiek beroep vond ik een leuk uitgangspunt voor een prentenboek. Toen hebben we een heleboel nieuwe beesten en bijbehorende vragen verzonnen.’ Van Os: ‘Daarna kwam het moeilijkste: het vinden van de juiste beroepen bij de juiste dieren.’ Van Lieshout: ‘Omdat we ons het verhaal vooral in beelden voorstelden is dat

goed gelukt. We zijn net zo veel met het beeld bezig geweest als met het kloppend maken van het rijm. Alice, die graag een keer met ons wilde samenwerken, heeft al die beelden van ons vervolgens prachtig uitgewerkt. Van Os: 'Mooier dan we ooit hadden kunnen dromen.'

Welke titel het boek zou krijgen was overigens nog spannend, vervolgt hij. 'Wij wilden *En hoe komt toch een olifant aan al die kilo's grijs?* Dat klinkt poëtisch. De vraag is bovendien het vertrekpunt van het verhaal. Maar de uitgever vond een grijze olifant op het boekomslag onaantrekkelijk. Na wat getouwtrek kwam Alice toen met de oplossing het olifantengezicht roze te kleuren. Gelukkig. Want een goed voorleesverhaal begint met een goede titel. Die moet prikkelen, vragen oproepen.'

Liefde voor de taal

Dat Van Os en Van Lieshout vooral voor kleuters en beginnende lezers schrijven, is min of meer een gelukkig toeval. Natuurlijk, zowel Van Os als Van Lieshout – de een van origine kleuterleider, de ander pedagoog – houden van jonge kinderen omdat je ze nog kunt meenemen in de verbeelding. Toch is het vooral hun liefde voor de taal die hen drijft.

Van Os: 'Een mooi prentenboek is eigenlijk een gedicht. Als kleuterleider schreef ik in 1985 al versjes voor mijn leerlingen, ter inspiratie. Toen dat jaar het kleuteronderwijs geïntegreerd moest worden in het basisonderwijs en nieuwe taalmethodes in mijn klas werden uitgetest, leerde ik Richard van de Waarsenburg kennen, uitgever bij Zwijsen. Hij zag wel wat in mijn onschoolse, speelse aanpak en vroeg of ik voor Zwijsen wilde schrijven. In het begin kreeg ik mijn boeken rood terug. Die herschreef ik dan met hulp van Elle: zo begon onze duobaan.'

Van Lieshout: 'Erik is een associatieve denker. Zijn gedachten zijn fantasierijk, maar vliegen alle kanten op. Ik breng structuur aan, durf te schrappen en filter eruit wat nodig is. Ik vind het heerlijk om de taal uit te buiten. Toen onze kinderen nog klein waren hebben ze ons wel gevraagd wanneer we eindelijk eens een spannend verhaal gingen schrijven. Maar daar ligt onze kracht niet.'

Dubbelplezier voor dubbelpubliek

Welke ingrediënten een goed voorleesverhaal vereist weten ze echter precies: rijke taal, ritme, rijm, herhaling, humor en sfeervol beeld somt het duo op. Woordgrapjes komen zodoende in ieder boek en liedje voor. Zoals in het met een leespluim bekroonde *Schatje en Scheetje* (2008), waarin de boeven Schatje en Scheetje gevangen zitten, omdat ze behalve 'een paar blauwe sokken bij de sokkensuper' ook 'elkaars hart gestolen hadden'.

'Dat soort talige dubbelzinnigheden nodigt kinderen uit op speelse wijze de taal te bevragen,' aldus Van Os. 'Het leidt tot interactie tussen kind en ouder of docent, en bevordert de taalontwikkeling.' Van Lieshout: 'We zijn ons er altijd van bewust dat onze boeken voorgelezen moeten kunnen worden en dat we voor een dubbelpubliek schrijven. Taal en beeld moeten vanzelfsprekend aansluiten bij de doelgroep, maar degene die voorleest moet er ook plezier aan kunnen beleven. En wijzelf natuurlijk. Het is heerlijk om met de werkelijkheid te spotten zonder in te boeten aan begripelijkheid. Zoals we doen in de *Mejuffrouw Muis*-boekjes. Dat het poedeltje van Mejuffrouw Muis Lucebert heet, is een grap die echt niet ten koste van de doelgroep gaat.' Een dwaze grap, maffe filmtitel of zomaar een terloops zinnetje: de inspiratie ligt voor het oprapen vindt het schrijverspaar. Misschien dat Van Lieshout ooit nog een volwassenenboek zal schrijven. Maar voorlopig resulteert de onderlinge kruisbestuiving in het beste wat de voorleeswereld te bieden heeft. Dat weten ze zelf ook: 'Zonder elkaar hadden we nooit al die boeken geschreven.' ●●●

FOTO: MARIJN OLISLAGERS

Meer voorleesboeken

De Schotse Catherine Rayner schreef met *Krrrr...okodil!* het Prentenboek van het Jaar 2014, zo heeft een vakjury van jeugdbibliothecarissen besloten. Het dynamische verhaal over een plagende krokodil staat centraal tijdens De Nationale Voorleesdagen. Erik van Os en Elle van Lieshout maakten er met zoon Lot een liedje bij (in opdracht van culturele adviesorganisatie Cubiss). Naast de boeken van Rayner en Van Os & Van Lieshout, selecteerde de jury nog acht andere titels. In De Nationale Voorleesdagen Top Tien staan meerdere Nederlandse boeken: *Boer Boris* van Ted van Lieshout & Philip Hopman, *Gewoon gek!* van Ingrid & Dieter Schubert en *Balotje bij de dokter* van Yvonne Jagtenberg. Voor een compleet overzicht van de Prentenboeken Top Tien: nationalevoorleesdagen.nl/toptien.html

De Nationale Voorleesdagen vinden plaats van 22 januari tot en met 1 februari 2014.

FOTO EMILIO TRONCOSO LARRAIN

Kerst in het theater

Een ijskoud wonder (8+) van jeugdtheatergezelschap Het Filaal brengt het ultieme kerstgevoel tot leven. Geïnspireerd door de klassieke kerstfilm *It's a Wonderful Life* van Frank Capra en *A Christmas Carol* van Charles Dickens schreef Don Duyns een eigentijds, winters sprookje vol humor, heldendaden, romantiek en met een goede afloop. De regie is in handen van Monique Corvers, de muziek is van Gábor Tarján. Volgens de makers wordt het 'bruisend muziektheater dat recht tot het hart spreekt'.

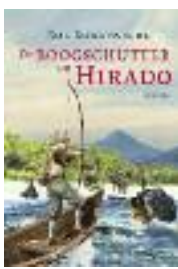
Wie kerst liever een beetje anders viert, kan terecht bij Theatergroep Dood Paard. In *OMG! XMAS-SHOW! WTF?* (9+), de allereerste familievoorstelling van dit onconventionele gezelschap, verhuist de sprookjeswereld naar de moderne 'hypertechnologische' tijd. In een herberg komen ontheemde sprookjesfiguren samen om zich te beklagen, zich te bezinnen op een revolutie en te bomen over hoe een goed kerstfeest gevierd zou moeten worden. Volgens de makers 'een verwoede poging om te midden van globale catastrofes en hyperindividualisme toch nog gezellig te zijn'. Beide voorstellingen zijn te zien tot en met 5 januari. [A7]

doodpaard.nl en hetfilaal.nl

Ik zoek een woord

'In dit boek staan liefdesgedichten, boze brieven, zoete woorden, maar ook zure. Gevleugelde woorden, beeldtaal, klanktaal, kromtaal, wartaal,' schrijven Hans en Monique Hagen in het voorwoord van *Ik zoek een woord*. Samen zochten ze naar gedichten waarin wordt gespeeld met letters en taal. Van een 'Open brief aan de Rijkswacht waarin aanmaning tot vernieuwing van het door hen gebruikte morse-alfabet' van Coenraed de Waele tot stichtelijke regels van Bertold Brecht ('Wie A zegt, hoeft geen B te zeggen; hij kan ook toegeven dat A fout was'). Pablo Neruda schrijft over 'letters van licht, van maan' en Jaap Bakker heeft zijn tong in de knoop als hij schrijft dat hij stakkelt en hottert: 'Ik struikel en stroddel en broddel maar door.' Ook Jules Deelder is helemaal de weg kwijt in zijn 'Goet / Foud gedicht'. De auteurs ontwikkelden bij de bundel lesideeën, zoals zelf nieuwe beestjes maken bij een vers van Joke van Leeuwen, of een klinker- en husselexperiment, waarbij je je eigen hersens kunt onderzoeken. De lesideeën zijn te vinden op hanshagen.nl. [A7]

Ik zoek een woord, Hans en Monique Hagen (samenstelling) & Deborah van der Schaaf (ill). Querido, € 19,95 (8+)

Onder de kerstboom

- *Elvis Watt, Miljonair* van Manon Sikkels, winnares van de Kinderjury 2013, is het eerste deel van een nieuwe Lekker-Lezen-serie met veel humor. Plaats van handeling is het kneuterige Sonsbeek, dat in de race is om het mooiste stadje van het land te worden (Moon, 9+).
- In *De boogschutter van Hirado* koos Jonge Jurywinnaar Rob Ruggenberg een voc-handelspost in het zeventiende-eeuwse Japan als decor voor een spannend verhaal over samoerai (Querido, 10+).
- Aurie uit *Overhoop* van Eva Gerlach is net verhuisd als haar vader een oude vrouw redt uit haar brandende huis. Mevrouw Vis komt inwonen, en Aurie is lang niet zo menslievend als haar pa, ontdekt ze. Een verhaal dat opvalt door humor en een directe verteltoon (Querido, 10+).
- Dante probeert zijn lievelingsvis Sterre te redden van een vissengevecht en vlucht in de bittere kou over de ijsweg. *Vissen smelten niet* is een nieuw sprookjesachtig verhaal van Jef Aerts, die vorig jaar verraste met *Het kleine paradijs* (Querido, 10+). [A7]

Dolfje Weerwolfje-magazine voor scholen

Dit najaar vond in pretpark De Efteling de feestelijke lancering plaats van het project *Lezen en schrijven met Dolfje Weerwolfje*. Onder het motto 'Taal is tof!' wil Stichting Lezen en Schrijven leerkrachten steunen om in de klas extra aandacht te besteden aan taal. Het project zal in de loop van de komende drie jaren middelen ter beschikking stellen die het taalplezier en de lees- en schrijfontwikkeling van leerlingen kunnen stimuleren. Zo verschijnt elk jaar een gratis magazine rond Dolfje Weerwolfje met lestips. Om de opening van het project te vieren werd een maand lang voorgelezen door BN'ers, onder wie prinses Laurentien en Paul van Loon. Ook was op 6 oktober een 'colour dance', waarbij kinderen zichzelf en elkaar met kleurpoeder konden bestrooien onder het zingen van 'Boek je toekomst' – een slogan die ook werd gebruikt tijdens de Week van de Alfabetisering. Een op de tien volwassenen heeft moeite met lezen en schrijven. Stichting Lezen en Schrijven wil proberen die achterstand terug te dringen door projecten als *Lezen en schrijven met Dolfje Weerwolfje*. [AT]

lezenenschrijvenmetdolfjeweerwolfje.nl

FOTO JOHN SCHOUTEN

ILLUSTRATIE CESELI JOSEPHUS JITTA

Boeken op toneel

Op een eiland ver hiervandaan, in een doolhof met duizend gangen, zitten Icarus en zijn vader gevangen. Daedalus knutselt vleugels van veren en was en vader en zoon vliegen weg over zee, hoog de lucht in. Josee Hussaarts schreef en regisseerde *Icarus! of de lucht is blauw en ook de zee* (6+) in 1990. De voorstelling werd gespeeld in verschillende Europese landen en krijgt nu een remake met spel van Rogier van Erkel en Egidius Pluymen. Te zien van 23 februari tot en met 21 mei.

Ook Moniek Merckx bracht *Alleen op de wereld* (8+), de klassieker van Hector Malot, eerder uit: als locatievoorstelling in 2010. Nu wordt de aangepaste tekst door Maas Theater/Dans gespeeld in de grote zaal. In Merckx' bewerking reist Remi niet alleen, maar wordt hij omgeven door een groep dansers, die zijn tocht met muziek en dans omlijsten. Met een choreografie van Arthur Rosenfeld en muziek van singer-songwriter Djurre de Haan, bekend van *DWDD* en bejubeld om zijn 'pure geluid'. Te zien van 19 januari tot en met 21 april. [AT]

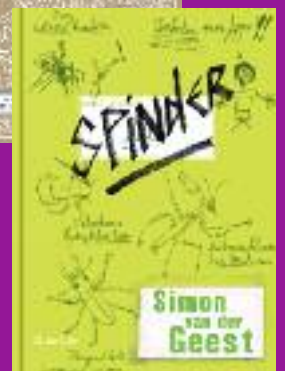
kwatta.info en maastd.nl

Griffelwinnaars opnieuw in de prijzen

Wie eenmaal begint met het winnen van literaire prijzen, loopt grote kans op meer prijzen – zo staat het vast geschreven in het DNA van Jos Grootjes uit Driel, hoofdpersonage uit het non-fictieboek *Het raadsel van alles wat leeft en de stinksokken van Jos Grootjes uit Driel* van Jan Paul Schutten. De voormalige Gouden Griffelwinnaar won opnieuw met een non-fictieboek een prijs die zelden naar schrijvers van informatieve boeken gaat: de Nienke van Hichtum-prijs, die tweejaarlijks wordt uitgereikt door de Jan Campert Stichting aan een jeugdboek van uitzonderlijke kwaliteit voor dertienplussers. De enige andere keer dat een informatief jeugdboek werd bekroond met de Nienke van Hichtum-prijs was in 1972, toen Jaap ter Haar won met zijn *Geschiedenis van de Lage Landen*. *Het raadsel van alles wat leeft* was ook genomineerd voor de eerste Jan Wolkersprijs, een initiatief van het Wereld Natuur Fonds, *Vroege Vogels* en *de Volkskrant*, maar deze prijs werd gewonnen door een andere Griffel-laureaat: Simon van der Geest met *Spinder*, het Gouden Griffelboek van 2013. Volgens de jury van de Jan Wolkersprijs blinkt *Spinder* uit door de vele natuurbeschrijvingen. [AT]

Het raadsel van alles wat leeft en de stinksokken van Jos Grootjes uit Driel, Jan Paul Schutten & Floor Rieder (ill.). Gottmer, € 19,95 (11+)

Spinder, Simon van der Geest & Karst-Janneke Rogaar (ill.). Querido, € 13,95 (10+)

‘Ik dacht dat historische jeugdromans saai waren’

OPEN BOEK PABO – Veel leerkrachten uit het primair onderwijs hebben inmiddels de cursus *Open Boek* gevolgd, waarmee zij leescoördinator werden op hun basisschool. Maar waarom wachten tot je als leerkracht werkzaam bent? Stichting Lezen ontwikkelde de minor *Open Boek Pabo* voor derde- en vierdejaars pabostudenten. Zij kunnen via de minor al tijdens hun opleiding uitgebreid kennismaken met jeugdliteratuur en leesbevordering. En dat is nodig, want toekomstige juffen en meesters weten nauwelijks iets over het actuele aanbod of over de didactische aanpak van leesbevordering.

DOOR ESTHER SMID

Mariëlle Dortant (58) is pabodocent taal/lezen op Iselinge Hogeschool in Doetinchem. Net als op andere pabo's in Nederland is er binnen het curriculum maar weinig ruimte voor jeugdliteratuur. ‘Sinds de invoering van de kennisbasis taal in het curriculum wordt er in elk van onze taalmodules wel aandacht besteed aan jeugdliteratuur, maar helaas slechts beperkt,’ vertelt Dortant. ‘Wij bieden daarom al een aantal jaren een – niet verplichte – minor jeugdliteratuur aan voor vierdejaars studenten. We werkten tot dit schooljaar met zelf ontwikkeld materiaal. Het afgelopen jaar ben ik als tweede lezer betrokken geweest bij het ontwikkelen van het materiaal van *Open Boek Pabo* door Stichting Lezen. Ik zag er een heleboel dingen uit ons eigen materiaal in terug, maar deze cursus is veel completer en veel meer uitgediept. Bovendien

krijgen de studenten na het afronden van *Open Boek Pabo* een belangrijk certificaat: de pabo-variant van het certificaat leescoördinator.'

Lezen is de basis van alles

'Kinderen die goed kunnen lezen,' zegt Dortant, 'zijn vaak ook goed in rekenen en zaakvakken zoals aardrijkskunde en geschiedenis. Leesvaardigheid heb je gewoon overal voor nodig. Daarnaast is lezen ontspannend, het ontwikkelt je denkvermogen, prikkelt je fantasie en stimuleert je creativiteit. Via mijn studenten wil ik kinderen laten ervaren dat lezen ontzettend veel mogelijkheden biedt!

Om als leerkracht kinderen aan het lezen te krijgen, moet je natuurlijk goed op de hoogte zijn van het aanbod. Je moet niet alleen de klassiekers kennen, maar ook het recentere aanbod, en niet alleen kinderjuryboeken, maar ook Griffelboeken. Alleen de leerkracht die zelf veel kinderboeken leest, kan zijn leerlingen goed begeleiden in het kiezen van een geschikt boek. Daarnaast is het natuurlijk belangrijk dat studenten weten met welke werkvormen en didactische middelen ze kinderen kunnen enthousiasmeren voor lezen.'

Weerstand overwinnen

'Sommige studenten moeten wel wat weerstand overwinnen als ze op de pabo in aanraking komen met jeugdliteratuur,' verzucht Dortant. 'Ze komen of uit het voortgezet onderwijs, waar ze een hekel hebben gekregen aan lezen door die verplichte lijsten, of ze komen van het mbo waar nauwelijks aandacht wordt besteed aan literatuur. Maar degenen die bij ons uiteindelijk in het vierde jaar de minor *Open Boek Pabo* volgen, worden gelukkig helemaal gegrepen door boeken.' Maartje Geven (20) koos voor de minor jeugdliteratuur omdat ze wil leren hoe ze kan zorgen dat lezen niet als een verplichting voelt. 'Door *Open Boek Pabo* ben ik tot de ontdekking gekomen dat er veel verschillende soorten boeken zijn. Ik dacht altijd dat historische jeugdromans saai waren, maar ik vind ze juist heel leuk! Ik weet nu dat er voor ieder kind een interessant boek te vinden is.'

Ook Mandy Zwartkruis (20) hoopt na het volgen van deze minor het leesplezier in ieder kind naar boven te kunnen halen. 'Ik denk dat veel scholen lezen op een verkeerde manier benaderen; als kinderen een boek niet leuk vinden, moeten ze het toch uitlezen. Dat is niet stimulerend. Het werkt veel beter om samen met het kind te zoeken naar wat het wél leuk vindt om te lezen.'

Opzet van de minor

In *Open Boek Pabo* zijn drie elementen van belang: een stimulerende leesomgeving, effectieve en motiverende werkvormen en een aanpak op maat. Dortant: 'We bespreken en oefenen de theorie op school, daarna gaan de studenten hiermee op hun stageschool aan de slag. De minor eindigt met het maken van een leesplan voor de stageschool.'

Kim Schotman (25) is erg enthousiast over de minor. 'Het is alleen jammer dat ik maar één dag per week stage loop, waardoor ik alle opdrachten op die ene dag moet uitvoeren. Ik zou liever meer tijd hebben om bijvoorbeeld alle werkvormen voor leesbevordering in mijn klas uit te proberen. Je kunt echt heel makkelijk dingen die je op school leert doorvoeren op je stageschool, bijvoorbeeld het organiseren van een boekenkring.'

Elkaar stimuleren

Dortant probeert haar studenten zo veel mogelijk nieuwe boeken en werkvormen te laten ontdekken. 'Het is mooi om te zien dat ze verrast zijn door alle nieuwe dingen die ze leren. Sommigen hebben zich nooit gerealiseerd dat er zoveel leuke informatieve boeken zijn, of boeken met verschillende lagen. Of dat je kinderboeken ook goed kunt gebruiken bij een geschiedenis- of aardrijkskundeles. Ik laat het ze allemaal ontdekken, onder andere door ze na elke bijeenkomst op de pabo weer andere boeken te laten zien die ze nog niet kennen. Inmiddels merk ik dat ik niet de enige ben die hen stimuleert; door ervaringen met elkaar uit te wisselen en over boeken te praten die ze gelezen hebben, stimuleren ze ook elkaar.'

Lisa Wigarda (22) vindt het vooral belangrijk dat kinderen zich leren inleven in een boek. 'Als je plezier hebt in lezen, gaan alle andere vakken ook makkelijker. Daarom is het belangrijk om uit te zoeken wat voor soort boeken bij jou passen. Ik heb inmiddels veel verschillende boeken leren kennen. Ik dacht dat het heel moeilijk zou zijn om in de klas aan leesbevordering te doen, maar met alle werkvormen die we behandelen gaat dat eigenlijk helemaal vanzelf.'

Toekomstmuziek

De toekomstige leescoördinatoren zullen niet alleen de kinderen enthousiasmeren voor het lezen van kinderboeken, maar ook het team waarvan ze deel gaan uitmaken. Een leescoördinator creëert de randvoorwaarden zodat de andere leerkrachten ieder in hun eigen groep aan de slag kunnen met jeugdliteratuur. Dortant: 'Pas als er iemand verantwoordelijk is voor het beleid op het gebied van leesbevordering en het beheer van de schoolbibliotheek, heb je de garantie dat er op basisscholen structureel aandacht komt voor jeugdliteratuur. Helaas is het momenteel zo dat veel scholen er alleen tijdens de Kinderboekenweek aandacht aan besteden. Leescoördinatoren, waaronder mijn huidige twaalf minorstudenten, kunnen daar hopelijk verandering in brengen.'

Open Boek Pabo en de bijbehorende docentenhandleiding is voor pabo's gratis beschikbaar via leesplan.nl/scholing. Elke pabo-vestiging in Nederland heeft het complete lespakket ook in boekvorm toegestuurd gekregen.

Apocalyps

JUBILEUM – Ter gelegenheid van 25 jaar Stichting Lezen voorspellen tien prominenten de toekomst. Hoe wordt er over 25 jaar gelezen?

FOTO MICHEL VAN NIEUWERK

‘De wereld zou in het jaar 1999 om twaalf uur ’s nachts vergaan, omdat de techniek de 2000-telling niet aan zou kunnen. De kalender van de Maya’s hield op 21 december 2012 op, de voorspelling was dat op die datum de aarde dan echt zou vergaan. Sommige mensen timmerden hun huis dicht, anderen gingen nog snel vreemd. En toen werd het de volgende dag 22 december, de dag daarna 23 december, et cetera.

De kranten staan vol met onheilspellende berichten over het leesgedrag van de mens. We kopen geen boeken meer, de taal verloedert. De voorspelling is dat in 2025 niemand meer een boek leest, waarschijnlijk weten de mensen tegen die tijd niet eens meer wat een boek is. Ik voorspel dat de wereld pas zal vergaan als er geen boeken meer zijn. Zolang er mensen zijn zal er gelezen worden. Waar de taal ophoudt, stopt de mens. Vertrouw geen enkele voorspelling; alles is fictie.’

Maartje Wortel (1982), schrijfster

‘Over 25 jaar wordt er gelezen van het scherm, vanaf alle mogelijke schermen. Meer korte verhalen, meer poëzie, minder romans en meer rotzooi. Literatuur zal veel marginaler zijn dan nu en wegsmelten in een zee van lectuur. Alleen wanneer het onderwijs op dit vlak spectaculair verbetert, zal literatuur in brede kring blijven bestaan en verkrijgbaar blijven. Daarvoor zijn niet veel aanwijzingen. Maar altijd zullen er lezers blijven bestaan die het waardevolle uit een zee van narigheid weten op te vissen. En schrijvers.’

Maarten Doorman (1957), filosoof, criticus, dichter, essayist

FOTO ERNIE ENKELAAR

‘Over 25 jaar hebben we een opvouwbaar scherm bij ons. Daarop hebben we permanent onze hele bibliotheek tot onze beschikking. We kunnen overal verder lezen aan het boek dat we onderhanden hebben en makkelijk referenties raadplegen. Thuis hebben we onze papieren bibliotheek. Kostbare werken, die we koesteren zoals een boekenbezitter in de achttiende eeuw zijn kalfsledebandjes koesterde. We lezen meer dan ooit.’

Nelleke Noordervliet (1945), schrijfster

FOTO STEF VERSTRAATEN

‘Zouden kleitabletten ooit dezelfde vertedering hebben opgewekt als boeken? Het kleitablet verdween, ik ben bang dat het papieren boek ook verdwijnt. Ik voel nu al nostalgie. Maar lezen blijft en wordt niet verdrongen door bewegend beeld. Toen er nog niet gelezen werd, luisterde men naar verhalenvertellers. Voor ons gaat dat te langzaam, en toch zijn verhalen even onmisbaar in het leven als eten en lucht. De snelste manier om een verhaal tot je te nemen is lezen. Over 25 jaar lezen we van een flinterdun oprolscherm, Engelse boeken met korte zinnen en snelle wisselingen. Lezen blijft onverminderd een levensbehoefte.’

Marita Mathijssen (1944), emeritus hoogleraar Nederlandse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, essayist, columnist

FOTO MAARTEN NAUW

‘Internet en technologische innovaties zoals de smartphone, de e-reader en de tablet hebben het lezen in de afgelopen vijftien jaar grotendeels gedigitaliseerd. Dit razendsnelle proces zal de komende 25 jaar zelfs nog in een stroomversnelling raken – we staan pas aan de vooravond van Het Nieuwe Lezen. Printmedia zullen voorlopig blijven bestaan, al dan niet in afgeslankte vorm, maar het lezen van digitale dragers zal de norm worden.’

Maurice Seleky (1982), schrijver, organisator Jonge Schrijversavond, pr-manager

'Of ik in 75 woorden iets over de toekomst van het lezen kan schrijven. De vraag is het antwoord, zou ik bijna zeggen. Bijna, want laat ik eens optimistisch doen over een cultuur waar het schrift volop leeft, al is het voornamelijk in slecht geschreven tweets. De nieuwe media, de digitalisering en de individualisering hebben de afgelopen vijftientig jaar een versplinterende werking gehad op de cultuur. Cultuur is steeds meer een zaak geworden van heel veel subcultuurtjes, die door geen canon nog zijn samen te binden. Maar de roman heeft hierop gek genoeg altijd vooruitgelopen. Anders dan film, muziek, of beeldende kunst, wordt de roman immers in de eerste plaats individueel genoten. De nieuwe media (van Facebook tot e-reader) maken een massale verspreiding mogelijk van deze hoge cultuur tot in de aller-individueelste uithoeken. En zo zal over 25 jaar het verhaal ons waarschijnlijk juist meer weten te binden dan welke andere kunstvorm dan ook.'

Coen Simon (1972), filosoof, schrijver, columnist

FOTO REYER BOXEM

'Goed nieuws is dat lezen zal overleven, maar slecht nieuws is dat het leven van de lezer er niet eenvoudiger op zal worden. Er zal meer dan ooit binnen handbereik zijn; via touchscreen binnen vingerbereik. Op het scherm verschijnt het laagste en het hoogste van de cultuur. En we zullen ons zorgen maken over ons chronisch tijdsgebrek. Wat verdient onze aandacht? Er zal een avant-garde ontstaan die zich loskoppelt van de digitale wereld: een kamer met een schemerlamp en een overzichtelijk houten boekenkastje gedrenkt in nostalgie: toen kwaliteit nog schaars was.'

Ronald Soetaert (1951), professor Cultuur & Educatie aan de Universiteit van Gent

'Kan de technologie een beetje opschieten? Waarom bestaan er nog geen opvouwbare readers? In mijn tas zitten naast een flinterdunne laptop vaak twee bakstenen hardcovers, onbetaalbare museumstukken die je wereld zouden moeten verbreden maar in plaats daarvan vooral je rug belasten. Als jullie dit horen, Mark Zuckerberg, Eric Schmidt, Tim Cooke, waar blijft die opvouwbare reader? De Google Glass? Of liever nog, de Google Lens? Als zij nou een beetje opschieten dan lezen we over 25 jaar een stuk meer dan nu, niet gehinderd door de fysieke gevaren van het boek.'

Tim de Gier (1983), webredacteur, journalist, mede-oprichter Literaturfest

FOTO ILJA KEIJZER

'Er zal altijd gelezen worden, maar wie leest wat in de toekomst? De veertigers van nu en een paar jonge excentriekelingen zullen nog grijpen naar boeken die op papier verschijnen. Zij zullen de beste concentratiespanne hebben: een papieren boek dwingt jou eenmaal tot geconcentreerd lezen. Ik denk dat jongeren minder romans of hele digitale boeken zullen lezen, gezien de digitalisering van het onderwijs en het lezen. Onderzoek wijst al uit dat lezen van informatiedragers vluchtig en hapsnap-lezen stimuleert.'

Aleid Truijens (1955), journalist, schrijfster

FOTO YVONNE BLAAUW

'Lezen is over 25 jaar mondiaal nog steeds een hit. Het writersblock bestaat niet meer. Het readersblock al helemaal niet meer. Er wordt nog excessiever digitaal gecommuniceerd. Een grootst mogelijke variëteit aan leesvoer mengt allersoepest tot een mondiale tekstbrij die per milliseconde aangroeit. Ik stel me voor dat al die teksten gelijktijdig uitgesproken worden. Zacht en intens. Luisteren is ook een vorm van lezen. Beelden maken in het hoofd. Lees-, en schrijfprogramma's zijn trending topic in Noord- en Oost-Afrika en overal waar alfabetisme middel is tot zelfbeschikking. Lezen bevrijdt. Dat weet iedereen. Wees niet bang dat boeken verdwijnen. Verdwenen vormen komen ooit terug. Vinyl? Terug van weggeweest. Analog fotograferen? Terug van weggeweest. Postpapier? Boekdruk cursussen? Over 25 jaar is digitale informatie- en kennisverspreiding vet *old school*.'

Anne Vegter (1958), Dichteres des Vaderlands, prozaïst, toneelschrijfster

FOTO ROGER CREMERS

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

VAN VERZORGD-KLASSIEK TOT INDUSTRIEEL-GROOTSTEDELIJK

DE PRIJS VOOR DE BESTE LEESOMGEVING 2013 – Een inspirerende leesomgeving is belangrijk voor het leesklimaat op school.

Om scholen aan te zetten tot het investeren in een aantrekkelijke mediatheek, reiken Stichting Lezen en Passionate Bulkboek sinds drie jaar de Prijs voor de Beste Leesomgeving uit.

Voor de editie van 2013 werden drie scholen genomineerd: de Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp (KSH), het A. Roland Holst College in Hilversum, en de cgs Reggesteyn in Rijssen. De prijs gaat dit jaar naar Hoofddorp.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Drie meisjes zitten weggedoken in rieten strandstoelen, verdiept in hun boeken. De glazen kas, waar het altijd stil is en waar het licht zo mooi doorheen valt, staat midden in de gloednieuwe mediatheek van de KSH Hoofddorp en is een geliefde leesplek tijdens pauzes en tussenuren. Jamie zit in 3 havo en is dyslectisch. 'Voordat ik hier op school kwam, hield ik helemaal niet van lezen. Nu lees ik voor mijn plezier. Ze geven hier heel goed advies en in de vakantie mag je vijf boeken meenemen en extra lang houden, dat is handig.' 'Het is een fijne plek,' vindt ook Jeanri uit 3 mavo. 'Vijf jaar geleden ben ik uit Zuid-Afrika gekomen, ik was niet zo goed op de hoogte van leuke boeken. Nu lees ik heel graag, het liefst liefdesverhalen met een gevaarlijke twist. Op dit moment ben ik bezig in *Voor altijd* van Maggie Stiefvater. Zo mooi...'

Blikvanger

De KSH is recent onder handen genomen door een binnenhuisarchitect en stylist, die de buitenruimte en de aula een stoere en eigentijdse uitstraling hebben gegeven. Nieuw is het mediaplein, dat bestaat uit twee computerlokalen en een mediatheek. De ronde uitleenbalie is gemaakt van ruwhouten planken, de stoelen van gerecyclede colaflesjes. Als blikvanger hangt er een serie vrolijke lampen van gekleurd plastic. Strak, industrieel en duurzaam – de ruimte heeft een grootstedelijke uitstraling die past bij de locatie en de gebruikers: 950 mavo-, havo- en vwo-leerlingen uit de Randstad. Mediathecaris Saskia Schaar beheert er de collectie en houdt bij de aanschaf rekening met de wensen van zowel sectiehoofden als leerlingen, die regelmatig langskomen met vragen als: 'Is het laatste deel van *Gone* al binnen?'

Read2Me!

De samenwerking met de Openbare Bibliotheek Haarlemmermeer is hecht. Schaar is op vaste basis vanuit de bibliotheek gedetacheerd op school. Leerlingen zijn met hun schoolpas automatisch lid van de Openbare Bibliotheek en kunnen in alle vestigingen materialen lenen. Boeken kunnen worden teruggebracht en aangevraagd op school – dat betekent een aanzienlijke verbreding van de 5.500 titels tellende eigen collectie. Om leerlingen te blijven enthousiasmeren voor lezen wordt er aangehaakt bij bestaande campagnes en schoolbrede activiteiten. Schaar: 'Elk jaar nemen we de fanatieke lezers mee naar de Dag van de Jonge Jury. Het afgelopen jaar was er zoveel animo dat we hebben moeten loten. Ook de voorleeswedstrijd voor brugklassers, Read2Me!, was een groot succes. Tijdens de schoolfinale waren er muzikale optredens van bovenbouw-leerlingen, de zaal zat helemaal vol.'

Het aquarium

De mediatheek van de KSH Hoofddorp kwam dit jaar als beste uit de bus en won van twee sterke andere nominaties. Het CGS Reggesteyn in Rijssen heeft een intieme mediatheek die uitblinkt door de verrassende collectie. Ook deze lees- en leenzaal bevindt zich op een doordachte locatie: in het hart van de school, boven aan het trappenhuis waar de vleugels van de afdelingen vmbo-basis, vmbo, havo en vwo samenkomen, en wordt vanwege de vele ramen ook wel het aquarium genoemd. Binnen heerst een gezellige sfeer. Er is een leestafel met veel kranten en tijdschriften, in een hoek staan banken en op de Fatboys liggen leerlingen te bladeren in *Asterix en Obelix*. Mediathecaris Judith Buchert kent alle leerlingen bij naam en houdt in de titelkeuze sterk rekening met hun belevingswereld en leesplezier. Zo is er een grote afdeling non-fictie waar veel boeken staan over landbouw en motoronderhoud, en zijn er abonnementen op hengel- en modetijdschriften. Het offroad-magazine *Noppennieuws* wordt vanwege de grote populariteit achter de balie bewaard, het heeft de neiging om steeds te verdwijnen. Op de hele school wordt elke week een uur besteed aan vrij lezen, vertelt Buchert. 'Alle leerlingen zijn verplicht om altijd een boek in hun tas te hebben, wij proberen daarom voor iedereen iets in huis te hebben. Laatst kwam iemand vragen om de manga *Berserk*. Dan ga ik actief zoeken waar ik dat kan aanschaffen.'

Eekhoorns en roofvogel

De derde genomineerde school, het A. Roland Holst College in Hilversum, is gehuisvest in een jaloersmakend monumentaal pand van architecten Piet Andriessen en Willem Marinus Dudok. Vanuit de mediatheek kijk je links uit op de schooltuin, rechts is een stuk bos. Eekhoorns kijken zo naar binnen en laatst vloog er een jonge roofvogel tegen het raam, vertelt mediathecaris Bea de Boer. De inrichting is functioneel en vrij klassiek. In de kasten staat een grote hoeveelheid Nederlandse poëzie, verhalenbundels en naoorlogse literatuur, die naadloos aansluit bij de vaste opdrachten in de lessen Nederlands voor de bovenbouw havo en vwo. Opvallend is het grote aantal geëxposeerde werkstukken van leerlingen in de mediatheek. De Boer: 'We werken nauw samen met de sectie handvaardigheid en de plaatselijke boekhandel. Elk jaar maken leerlingen een kunstzinnige opdracht naar aanleiding van een zelfgekozen gedicht uit de poëziekast. In de brugklas maken leerlingen een kunstwerk bij het thema van de Kinderboekenweek. De mooiste stukken worden tentoongesteld bij boekhandel Voorhoeve, ouders en leerlingen worden door de boekhandel uitgenodigd voor een prijsuitreiking.' Deborah uit 6 vwo is dik tevreden over haar mediatheek en heeft gezorgd voor de nominatie. Ze komt er minstens driemaal per week. 'Bea geeft goed advies. In de vijfde klas krijgen we de opdracht om een profielwerkstuk te maken rond een thema. Ik ben geïnteresseerd in psychologie, en ze adviseerde mij om Jan Arends te gaan lezen. Ik heb drie verhalenbundels van hem vergeleken.' ●●●

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

De Beste Leesomgeving 2014

De Prijs voor de Beste Leesomgeving bestaat uit een boekenpakket ter waarde van € 1.000,- dat wordt uitgereikt aan de leerlingen.

Scholieren kunnen zelf hun school kandidaat stellen. In een vervolgtraject moet blijken wat de sterke punten zijn van de leesomgeving en of de school in aanmerking komt voor de Prijs. Leerlingen die hun mediatheek willen aanmelden voor de volgende editie, kunnen tot 1 mei 2014 een foto van hun leesomgeving insturen via info@passionatebulkboek.nl, onder vermelding van de naam, het adres en het e-mailadres van hun school. Na de voordracht neemt de organisatie contact op met de mediathecaris van de school om de inzending compleet te maken.

Project Bouwstenen

Bouwstenen voor leesbevordering richt zich op het versterken van de opleidingen Pedagogisch Werk (PW) en Onderwijsassistent (OA) in het mbo op het gebied van leesbevordering. Sinds 2012 voert CINOP het project uit in opdracht van het Steunpunt Taal en Rekenen mbo en Stichting Lezen. Dat heeft onder meer een docentengids opgeleverd met ruime informatie over leesbevordering en lesmodules voor bijvoorbeeld De Nationale Voorleesdagen en de Kinderboekenweek en de *Slimme Nieuwslezer* voor de opleidingen PW en OA. Alle materialen en methodieken zijn te vinden op de website. Komend voorjaar volgt er een lesmodule voor de Voorleeswedstrijd voor studenten OA. Omdat *Bouwstenen voor leesbevordering* ook bedoeld is om de samenwerking tussen mbo en bibliotheek te verbeteren is er een speciale 'Toolkit mbo' voor bibliotheken gemaakt. Ook deze is gratis te downloaden. Voor meer informatie over de mogelijkheden en materialen van *Bouwstenen voor leesbevordering*, mail naar leesbevordering@cinop.nl. [JA] bouwstenenleesbevordering.nl

Een weeffout in onze sterren verfilmd

Hazels longen dreigen vol te lopen met vocht – een bijwerking van doodgaan noemt ze het. Gus heeft kanker overwonnen ten koste van een been. Vanaf hun eerste ontmoeting zijn ze verliefd. Gefascineerd door een roman van een schrijver die naar Nederland is verhuisd, reizen ze naar Amsterdam om te ontdekken hoe het de personages na de laatste bladzijde is vergaan. Voor John Green was zijn vierde YA-roman *The Fault in Our Stars* (2012) het boek dat hij altijd al wilde schrijven sinds hij als student in een ziekenhuis werkte met terminaal zieke kinderen. Het werd zijn succesvolste boek tot nu toe, het werd bekroond met de Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs en het wordt nu verfilmd met Shailene Woodley (*The Descendants*) als Hazel en Ansel Elgort (*Carrie*) als Gus. Woodley moest haar lange haren voor de rol afknippen (Hazel heeft 'post-chemo haar') en doneerde haar lokken aan een instantie voor kinderen die hun haar verloren door ziekte. Voor de film werden opnamen gemaakt in Amsterdam. De Amerikaanse première is in juni 2014, de Nederlandse première datum is nog niet bekend. [JA]

Een weeffout in onze sterren, John Green. Lemniscaat, € 16,50 (14+)

In de schoen

Voor het zetten van je schoen ben je nooit te oud. Met deze boeken verras je tieners.

- De Zwitser Ursus Wehrli verhefde het ordenen van foto's en schilderijen tot kunst. Niet de foto's en schilderijen zelf, maar wat erop te zien is. Zijn idiote oplossingen zijn onweerstaanbaar (*Kunst aan (de) kant!*, De Harmonie, AL).
- Een van de meest geprezen titels van het jaar: *Het raadsel van alles wat leeft* van bekroond non-fictie-auteur Jan Paul Schutten (Gottmer, 11+). Alles wat je nog niet wist over de evolutie, razend mooi geïllustreerd door Floor Rieder.
- Rebecca Stead schrijft kinderboeken zoals je ze graag leest: mooi van stijl, goed van verhaal en met een raadsel dat nieuwsgierig maakt naar het eind. Haar nieuwste heet *De spionnenclub* (Querido, 10+) en beschrijft een jongensvriendschap met geheimen.
- Ter inspiratie voor al te verwoede social-mediagebruikers: *Een jaar offline* van Bram van Montfoort (Moon, 13+). Probaat middel tegen digiverslaving, een verslag van hoe het ook kan. [JA]

Kinderthriller van Jowi Schmitz

Jowi Schmitz schreef eerder twee romans voor volwassenen, een interviewboek over bootbewoners en het met een Vlag & Wimpel bekroonde kinderboek *Ik heet Olivia en daar kan ik ook niks aan doen*. Deze maand publiceerde ze haar eerste kinderthriller *Schat onder de stad*. Schmitz: 'Ik wilde een boek schrijven dat ik als kind had willen lezen. Ik weet niet of er in mijn tijd kinderthrillers waren, ik las ze in ieder geval niet. Die spanning rond een moord, daar had ik zin in. Uit reacties van kinderen merk ik dat zij er ook van houden. "Vet, een lijk," zei de klas, waar ik vertelde dat mijn hoofdpersoon Daan op een dag thuiskomt en de assistent van haar vader dood aantreft. In mijn hoofd is het verhaal uitgegroeid tot een serie – lekker door met hetzelfde personage. Het is een beetje als nieuwe vrienden maken, die wil je ook steeds beter leren kennen. Daans moeder is op wereldreis. In een volgend deel gaat Daan naar haar op zoek. Wat dat betreft is het een soort Indiana Jones, die was ook altijd op zoek naar oplossingen van geheimen.' [JA]

Schat onder de stad, Jowi Schmitz. Leopold, € 13,95 (11+)

De boekendief verfilmd

De Australische schrijver Markus Zusak (1975) was aanvankelijk niet overtuigd van de potentie van zijn verhaal *The Book Thief* (2005): 'Ik dacht dat niemand het zou willen lezen. Ik bedoel, een boek waarin alle personages sterven, dat is niet bepaald het soort boek dat je aanraadt aan je vrienden.' Zusak had het mis. Zijn roman, die zich afspeelt in Nazi-Duitsland, werd een internationaal succes en werd onlangs verfilmd met onder meer Emily Watson en Geoffrey Rush, door dezelfde studio die tekende voor de verfilming van Yann Martels *Life of Pi*. Spannend – de trailer verradt op dit vlak nog niets – is hoe de makers zijn omgegaan met het uitzonderlijke perspectief van de roman: Zusak laat de geschiedenis van zijn tienjarige hoofdpersoon Liesl Meminger vertellen door de dood. In Nederland werd *De boekendief* bekroond met een Zilveren Zoen, de voorloper van de Zilveren Lijst. [JA]

De boekendief, Markus Zusak. The House of Books, € 12,50 (13+)

The Book Thief draait vanaf 13 februari in de bioscoop

De aarzelende lezer over de streep

Er is de laatste tijd veel over geschreven: publicist Bastiaan Bommeljé betoogde enkele weken geleden in *nrc Handelsblad* dat op Nederlandse scholen minder aandacht aan taal en literatuur wordt besteed dan in de ons omringende landen, met negatieve gevolgen voor het leesgedrag. Ook schrijver en kinderboekenambassadeur Jacques Vriens sprak zijn zorg uit over de teruglopende aandacht voor boeken op school. In de onlangs verschenen essaybundel *De aarzelende lezer over de streep* worden suggesties gedaan hoe je kinderen voor wie boeken niet vanzelfsprekend zijn, kunt aanzetten tot lezen. Het boek is het resultaat van het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen eind 2012. De auteurs belichten verschillende aspecten van de leesontwikkeling van aarzelende lezers. Waaruit bestaat die aarzeling eigenlijk? Is het niet willen of niet kunnen lezen? En wat is de rol van het aanbod? De bijdragen bieden theoretische achtergronden en resultaten van onderzoek, maar sluiten steeds af met de voor de praktijk meest relevante vraag: hoe bereik en stimuleer je de aarzelende lezer? [JA] [lezen](#)

De aarzelende lezer over de streep is voor € 32,- te bestellen via eburon.nl

‘ENGELS IS EEN MOOIE TAAL’

ORIGINEEL OF IN VERTALING –

Middelbare scholieren lezen steeds makkelijker en vaker in het Engels.

Met een groeiend aantal tweetalige opleidingen en een digitale wereld vol Engelstalige games, websites en films is de taaldrempel laag en liggen als tiener de grenzen voor je open.

Wanneer kies je voor Engels en wanneer duik je liever in een Nederlandse roman of een vertaling?

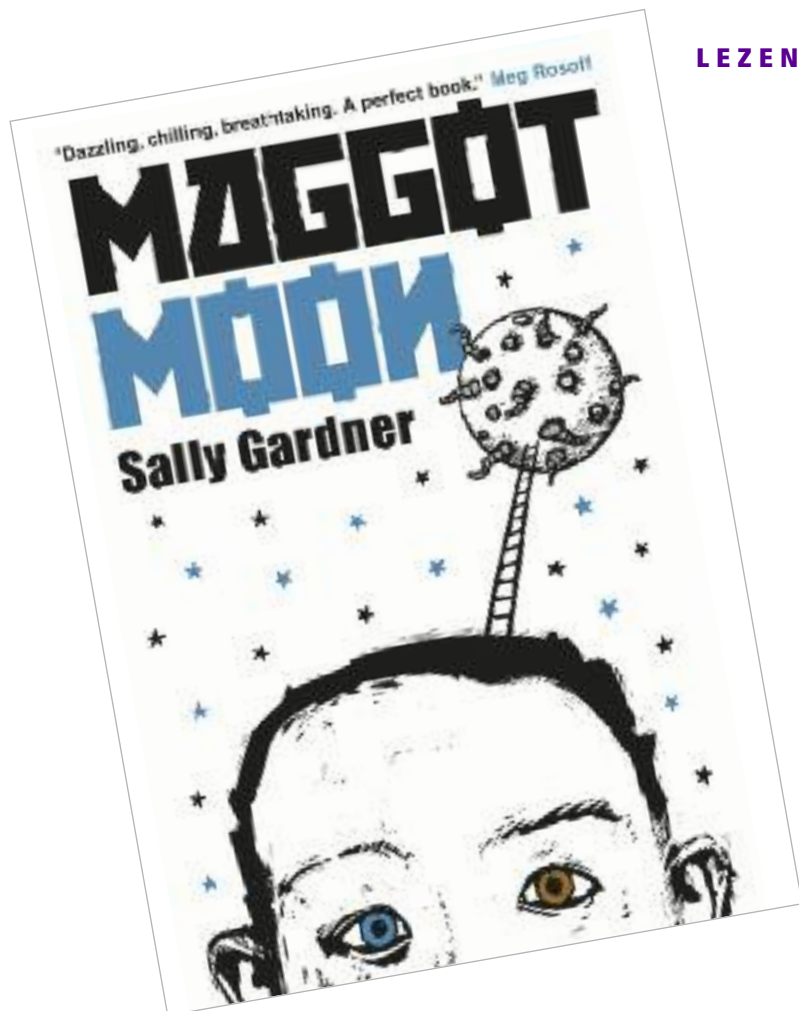
Vier veellezers vertellen.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Jennifer van Os uit Hoofddorp (12 jaar) is een natural. Ze zit in de brugklas mavo-havo en die tien voor Engels lijkt haar te komen aanwaaien. Op haar negende begon ze in haar eerste Engelse boek en ze is niet meer gestopt. ‘Ik vraag me wel eens af waarom. Het is vanzelf gegaan, ik vond het gewoon leuker om *Harry Potter* in het Engels te lezen. Echter, denk ik. Ik heb de hele serie gelezen en daarna ging ik door.’ Nu is ze drie jaar verder en probeert ze *To Kill a Mockingbird* van Harper Lee, een leestip van een vriendin op internet. ‘Ik heb een persoonlijk Twitteraccount aangemaakt – zoals elke tiener doet – waarop ik schreef wat ik leuk vond. Zo ontmoette ik mensen die van dezelfde boeken en films houden als ik. Het is een internationale groep, met ook Engelsen en Amerikanen. We praten veel met elkaar over wat we leuk vinden. Iemand raadde mij dit boek aan. Het stond in de mediatheek, dus ik dacht: dat ga ik lezen.’

Boekenkast

Ook bij Rik van Dijk uit Delft (14 jaar) begon de liefde voor Engels bij *Harry Potter*. Op achtjarige leeftijd las zijn moeder hem voor uit *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, de rest las hij zelf. Nu volgt hij tweetalig onderwijs in 3 vwo en leest hij per jaar zo'n veertig boeken – 25 in het Engels en 15 in het Nederlands, schat hij. Meestal series. Welke taal hij kiest, hangt af van wie hem het boek aanraadt. *Percy Jackson* en *Brotherband* las hij in het Engels, maar de serie *Gone* van Michael Grant helemaal in het Nederlands. ‘Mijn oma gaf mij het eerste deel cadeau, en als ik eenmaal in een taal ben begonnen, dan verander ik dat niet meer. Ook de rest van die serie heb in hardback gekocht. Als ik boeken echt mooi vind, is het cool om ze te hebben. Later wil ik zo'n ouderwetse houten boekenkast vol met boeken langs de hele muur.’ Om de kast vol te krijgen, moet hij nog even doorsparen. Dat gaat sneller met Engelse boeken, want die zijn goedkoper. ‘Deze zomer was ik in Waterstones in Glasgow. Britse boekwinkels zijn zo leuk! Er werd heel enthousiast gereageerd op mijn vragen. Ik kreeg heel goed advies en heb een grote stapel ingeslagen.’

Switchen

Sara van Rijt uit Venlo (13 jaar) noemt de lagere Engelse boekenprijs ook als voordeel. Ze volgt tweetalig onderwijs, zit in 3 vwo en leest per jaar zo'n vijftig boeken, waarvan ongeveer tien in het Engels. Digitaal lezen spreekt haar niet zo aan, maar in de toekomst gaat het wel meer Engels worden, verwacht ze. 'Deze zomer ontdekte ik ineens dat Engelse boeken veel goedkoper zijn. Mijn probleem is alleen dat in de bibliotheek weinig Engelstalig staat, dat is jammer, want dan kan ik niet doorlezen in een serie. Ben ik eenmaal begonnen, dan switch ik niet meer van taal bij een volgend deel. Dat leest niet lekker. Maar nu twijfel ik toch over *Reached* van Ally Condie. De vertaling daarvan verschijnt pas ergens in 2014. Dat duurt wel erg lang! Ik weet niet of ik daarop wil wachten. Soms lees ik ook een losse Engelse roman, maar dat is meestal voor school. *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time* van Mark Haddon bijvoorbeeld. Dat was zo goed geschreven. Daarin zie je de hand van de schrijver. Ik weet daarom niet of ik de vertaling net zo leuk gevonden zou hebben. Het geeft toch een ander gevoel, als je precies weet wat de schrijver zelf op papier heeft gezet.'

Taalgrapjes en schrijfstijl

Hidde Luchtenbelt uit Olst-Wijhe (14 jaar, 3 vwo) leest ongeveer een op de drie boeken in het Engels. 'Het kost wel meer inspanning. Als ik Nederlands lees, hoeven mijn hersens minder te verwerken. Toch kies ik vaak voor het origineel. Dat is natuurlijker, authentieker. Een vertaling kan dat niet altijd benaderen. *The Lord of the Rings* heb ik in het Engels gelezen, en laatst ook alle kinderboeken van Roald Dahl. Uit nostalgie. Soms leek het of ik een compleet nieuw boek in handen had. Alles is anders: de taalgrapjes, de schrijfstijl. Ze zeggen vaak dat Engelse literatuur verhalender is, avontuurlijker. Ik heb niet genoeg gelezen om dat goed te kunnen beoordelen. Maar er is zeker een verschil: Engelse boeken worden vaak geschreven om je te grijpen, Nederlandse romans om te intrigeren. Denk bijvoorbeeld aan *Boven is het stil* van Gerbrand Bakker. Dat las ik voor school. Echt een typisch Nederlands boek. Zo nuchter.' ...

Soms is de reden om voor Engels te kiezen heel simpel: Er is nog geen vertaling voorhanden. Drie titels die hun plek in de Nederlandse young adultkast absoluut verdienen, maar (nog) niet in vertaling zijn verschenen.

In *Maggot Moon* leeft hoofdpersoon Standish met een hoofd vol dromen in een beklemmende werkelijkheid. Hij woont in Sector Zeven, een getto van het Moederland, onder een nazi-achtig regime waar mensen verdwijnen. Standish is dyslectisch en vertelt zijn verhaal in eigenzinnige, poëtische zinnen met een buitenaards tintje. In de interactieve editie van *Maggot Moon* kun je naast de lopende tekst van alles aanklikken: geluidsfragmenten, tekeningen en briefjes die je nog dieper onderdompelen in de wereld van Standish. ***Maggot Moon*, Sally Gardner. Hot Key Books, € 8,99 (11+). De digitale editie is te koop in de iBookstore voor € 6,99**

Op pagina één een bom laten ontploffen en dan driehonderd bladzijden lang op laconieke toon de pijn weglachen; het is een beproefd recept in Engelstalige young adult. Rubyn Schneiders *Severed Heads, Broken Hearts* begint luguber met een onthoofding in de achtbaan en eindigt met heftige, Shakespearewaardige tragiek. Het is een prachtig liefdesverhaal over een zondagskind en een geheimzinnig meisje met vlamme haren en een groot geheim, dat zich pas ontvouwt als alle verhaallintjes samenkomen. Sterke karakterontwikkeling, levensechte jongeren, scherpe humor – dit boek heeft alles wat je in een young-adultboek zoekt.

***Severed Heads, Broken Hearts*, Rubyn Schneider. Simon & Schuster, € 8,99 (15+)**

Ketchup Clouds van Annabel Pitcher heeft een vergelijkbare *tone of voice* als *Mijn zus woont op de schoorsteenmantel*, haar succesvolle debuut. Zie heeft iets vreselijks op haar geweten, en onthult haar verhaal in een serie brieven aan een misdadiger die op zijn executie wacht in *Death Row*. Een tragikomisch verhaal met veel humor en een pijnlijke driehoeksverhouding. Verschijnt voorjaar 2014 bij uitgeverij Moon in Nederlandse vertaling. ***Ketchup Clouds*, Annabel Pitcher. Orion Books, € 6,99 (14+)**

Nieuwe website Stichting Lezen

De website van Stichting Lezen is dit najaar vernieuwd. Meer kleur, meer foto's, een nieuwe navigatie. Het belang van lezen, feiten over lezen en de succesfactoren van leesbevordering springen direct in het oog. Vanaf de homepage wordt doorgelinkt naar artikelen die eerder zijn gepubliceerd. Zo is de website zelf een prettige leesomgeving, waar de bezoeker naar hartenlust kan rondlopen. Wie in de navigatie linksboven niet vindt wat hij zoekt, wordt rechts bediend met de 'ik wil'-knoppen, waarmee publicaties kunnen worden gevonden of projectaanvragen ingediend. Ook van hieruit wordt doorverwezen, want wie een leesbevorderingsproject wil uitvoeren, kan beter naar Leesplan.nl en wie een schrijver wil uitnodigen op school kan contact opnemen met SSS. Nieuws wordt centraal onder aan de pagina gepresenteerd, meestal met een link naar de Facebookpagina van Stichting Lezen waar met grote regelmaat berichten worden gepost, ook over activiteiten van betrokken organisaties. [JA] lezen.nl

Poëzieweek

Voor het tweede jaar op rij bundelen organisaties als Poetry International, de vsb Poëzieprijs, de CPNB en Stichting Lezen Nederland en Vlaanderen hun krachten in de Poëzieweek, een evenement dat plaatsvindt van 30 januari tot en met 5 februari 2014. Deze week wordt in Nederland en Vlaanderen geopend met Gedichtendag en wordt in Nederland voorafgegaan door de uitreiking van de vsb Poëzieprijs voor de mooiste Nederlandstalige dichtbundel van het jaar. De afsluiting van de week staat in het teken van het Gedichtenbal en de bekendmaking van de winnaar van de Turing Gedichtenwedstrijd, die de grootste geldprijs voor één gedicht ter wereld ontvangt (€ 10.000,-). Verder worden tal van activiteiten georganiseerd in boekhandels, bibliotheken en op scholen, waaronder een tournee van Dichteres des Vaderlands Anne Vegter en de Nederlandse Kampioenschappen Poetry Slam. Wie tussen 30 januari en 5 februari voor € 12,50 aan poëzie koopt, ontvangt het Poëziegeschenk van K. Schippers *Buiten beeld*, waarvoor de dichter zich liet inspireren door het thema van de Poëzieweek: verwondering. [JA] poezieweek.com

FOTO TINEKE DE LANGE EN PIETER VANDEMEER

Ingmar Heytzes poëziecursus

Ook ter ere van de Poëzieweek verschijnt *De veertig van Heytze*, een persoonlijke keuze van Ingmar Heytze uit de gedichten die hij ooit las. Heytze (1970), onlangs onderscheiden met de Vlaamse Hugues C. Pernathprijs voor *Ademhalen onder de maan*, publiceerde eerder tien dichtbundels die door hun toegankelijke stijl goed aansluiten bij een jong publiek. Voor deze bloemlezing schreef hij bij elk van de veertig geselecteerde gedichten een inleiding waarin hij vertelt waarom het gedicht een plek in het boek kreeg. Het zijn gedichten die volgens Heytze 'soms zo mooi zijn dat ik weet dat ik het nooit zal kunnen, soms zo vreemd dat het me uitdaagt om zelf iets te proberen, soms zo herkenbaar dat ik vergeet dat ik het niet zelf geschreven heb'. Heytzes openhartige teksten ontdoen de gedichten van hun (vermeende) ondoorgrondelijkheid. Het is een mooie manier om het werk van Gerrit Achterberg, Tom Lanoye, K. Michel en Menno Wigman te ontsluiten voor middelbare scholieren. [JA] *De veertig van Heytze*, Ingmar Heytze. Podium, € 15,-. Verschijnt januari 2014

Bibi Dumon Tak voor volwassenen

Bibi Dumon Tak, gelauwerd om haar non-fictie voor kinderen, publiceerde onlangs haar eerste roman voor volwassenen, *Wolfskwint – De geschiedenis van een gestoord gezin*. Fictie is het, hoewel gebaseerd op een waar gebeurde geschiedenis. Het schrijven van een roman voor volwassenen ervoer ze als een duik in het ‘enorme diepe’. Dumon Tak: ‘Het was een gedwongen keuze. Ik wilde het eigenlijk niet, maar het onderwerp kwam op m’n pad en paste gewoon niet in een jeugdboek. Het verhaal gaat over een vrouw, die als peuter zag hoe haar moeder werd opgesloten in een krankzinnigengesticht. Later blikt ze terug en vraagt zich af hoe gek haar moeder eigenlijk was. De hoofdpersoon kon geen zeventien zijn, dat klopte niet, ze moest minsten 23 zijn en dat werkt niet in een jeugdroman. Het probleem is dat ik zulke prachtige boeken voor volwassenen lees. Dan zit ik met Paul Auster op de bank en denk: hier sta ik heel ver van af.’ [JA]

Wolfskwint, Bibi Dumon Tak. Athenaeum-Polak & Van Gennepe, € 17,50

Fotoproject met Joke van Leeuwen

Voor het project *Hier ben ik* bezocht fotograaf Anneke Hilhorst (1949) veertig kinderen tussen de drie en vijftien jaar die ze vroeg een zelfportret te tekenen. Aansluitend zette zij de kinderen op de foto. Die beide portretten zijn van 18 januari tot en met 23 februari 2014 te zien in de gelijknamige tentoonstelling in het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam. Zo ontstaat een spannende wisselwerking tussen de twee verschillende media en tussen het oog van de fotograaf en de belevingswereld van een nieuwe generatie. Anneke Hilhorst, de laatste partner van fotograaf Ed van der Elsken (1925–1990), is gespecialiseerd in kinderfotografie. In haar portretten betreft ze altijd nadrukkelijk de omgeving van het kind. Ter gelegenheid van de tentoonstelling verschijnt bij uitgeverij Rubinstein ook een boek, waarvoor schrijfster en dichteres Joke van Leeuwen de portretten van korte teksten voorzag. [JA]

Hier ben ik, Anneke Hilhorst (foto's) & Joke van Leeuwen (tekst). Rubinstein, € 19,95. Verschijnt januari 2014
nederlandsfotomuseum.nl

Writers Unlimited

Van 16 tot en met 19 januari 2014 vindt in Den Haag 'Writers Unlimited Winternachten' plaats, het internationale literatuurfestival met optredens van schrijvers van over de hele wereld. Dit keer is het thema 'Like me!', een verwijzing naar onze behoefte op social media gezien en 'geliked' te worden. Tijdens het schrijversfeest op de laatste dag zijn er optredens van Dichteres des Vaderlands Anne Vegter, literatuurcritica Elsbeth Etty en zanger, dichter en muzikant Huub van der Lubbe. Op die dag vindt ook de uitreiking plaats van de Constantijn Huygens-prijs voor het gehele oeuvre van een schrijver.

Met het project 'Who's Afraid of Youth' worden scholieren en studenten uit Den Haag actief bij het festival betrokken. Zij volgen een uniek poëzieprogramma dat wordt aangeboden door Huis van Gedichten. De beste gedichten worden door de leerlingen en studenten zelf voorgedragen op het festival. Er zijn zowel Engelstalige als Nederlandstalige programma's te volgen, een kaartje geeft toegang tot alle programma-onderdelen. [JA]

winternachten.nl

HOEDJEMETOETJE, WAT MOOI

HET SCHRIJVERSCHAP VAN HARM DE JONGE – Vriendschap, sluimerende verliefdheid en de kracht van de verbeelding zijn terugkerende thema's in de boeken van Harm de Jonge. Zijn toegankelijk geschreven verhalen verdienen een groot publiek.

DOOR JOUKJE AKVELD

Jonas Snuijk zit voor het raam en kijkt naar buiten. 'De wereld is groot en er gebeurt vast veel, maar hier zie ik er niks van.' Wat er niet is kun je wel verzinnen. Jonas zet een zonnebril op en het uitzicht verandert in een *Alice in Wonderland*-achtige plek, waar figuren rondlopen die zich uitdrukken in een zonderlinge mix van echte en fantasiewoorden.

Jonas uit *Jonas en de visjes van Kees Poon* is een echt Harm de Jonge-kind. Niet alleen vanwege zijn naam – vrijwel al zijn personages zijn afsplitsingen van hemzelf en beginnen met de letter J – maar vooral vanwege zijn verbeelding. 'Wat niet gebeurt kun je wel bedenken,' vindt Jonas. Dat het meisje voor wie hij warme gevoelens koestert Rosa Overtoom heet is geen toeval; Jonas is een soort Kees de jongen, de hoofdpersoon met de rijke fantasie uit Theo Thijssens klassieker, die droomt van de mooie Rosa Overbeek.

Woordspel

'Je droomt wat niet kan en als je gelooft wat je droomt ben je gelukkig,' constateert een ander De Jonge-personage. Voor sommige van deze jonge mensen is fantaseren over

andere werelden een levensbehoefte. De doodzieke Peer uit *Het Peergeheim* put troost uit de gedachte aan de wondere wereld van Attalant, en in de oorlogsnovelle *Jesse 'ballewaltsji'* houdt zigeunerkind Jesse zich voor dat zijn vader naar het paradijselijke eiland Marrakas is vertrokken. De lezer weet ondertussen dat die door de Duitsers op transport is gesteld. Of ze nu Jonas, Peer of Jesse heten – in hun hoofden bestaan werelden waar het prettiger is dan in de onze. Daarin lijken ze op de schrijver, die eens in een interview vertelde: 'Het fijne van schrijven is dat je de macht hebt om de werkelijkheid te veranderen. Dat wat in het echte leven niet zo geslaagd is, kun je in het verhaal een positieve draai geven.'

In zijn boeken toont De Jonge zich telkens opnieuw een schrijver die pleit voor de kracht van de verbeelding. Onderdeel van die fantasie is het woordspel, dat een steeds prominentere rol in zijn werk inneemt. Niet alleen verzonnen plaatsnamen worden in realistische verhalen met vanzelfsprekendheid gepresenteerd, ook woorden als 'hersensnatels' en 'schemelzoem' en de uitroepen 'ballewal-tsjj' en 'hoedjemetoetje' zijn onderdeel van zijn idioom.

Buitenstaanders

Volgend jaar viert Harm de Jonge (1940) zijn 25-jarig schrijverschap. Dat hij in werkelijkheid al bijna vijftig jaar schrijft, weten weinig mensen. *Straatrovers in het nauw* en *Wedloop om een erfenis* waren commissaris Achterberg-achtige avontu-

Illustratie Martijn van der Linden uit *Jonas en de visjes* van Kees Poon, Hoogland & Van Klaveren

renverhalen die in de jaren zestig bij uitgeverij Kluitman verschenen. Opstapboeken waarin het uitsluitend draaide om de gebeurtenissen, noemde De Jonge ze later. Als debuut houdt hij liever de jeugdroman aan die in 1989 bij Van Goor verscheen: *Steenkuib is een rat*. Daarin zit al veel van wat zijn latere werk zou typeren: een eenzellige, ernstige jongen, vaak een buitenstaander, een thrillerelement dat het verhaal vaart geeft, fantasie die de werkelijkheid kleurt en een mooi meisje. Als docent Nederlands op een pabo wilde De Jonge schrijven op een voor kinderen toegankelijke manier. Voor volwassenen probeert hij altijd een extra laag toe te voegen, maar dat mag niet ten kosten van kinderen gaan. Zelf was hij als kind ook vaak een buitenstaander. Zijn ouders hadden een binnenvaartschip en de eerste acht jaar van zijn leven voer hij met hen over de rivieren naar Duitsland en Frankrijk.

Jongensvriendschappen

Toen recensent jeugdliteratuur Lieke van Duin in 1998 na negen jaar afscheid nam van dagblad *Trouw* bekende ze dat er één schrijver was die ze in de krant te weinig aandacht had gegeven: Harm de Jonge. Ondanks enkele Vlag & Wimpels en nominaties voor de Gouden Uil bleef hij lang een auteur in de marge. Met de Woutertje Pieterse voor *Josja Pruis* in 2007 won De Jonge zijn eerste grote prijs. Het verhaal over Josja, die beweert dat hij een Siamese tweeling is zonder dat je dat aan de buitenkant ziet – zijn broer Kai woont in zijn hoofd achter een schotje dat zijn hersens in tweeën deelt – werd

FOTO: MARTIJN OLISLAGERS

Een selectie uit het werk

1989 *Steenkuib is een rat* | 1994 *Het Peergeheim* | 1998 *Jesse, 'ballewal-tsj'* | 2001 *De circusfietser* | 2004 *De peperdans van Panzibas* | 2006 *Josja Pruis* | 2008 *Tjibbe Tjabbes' wereldreis* | 2010 *Flessenpost uit Amsterdam* | 2011 *Vuurbom* | 2013 *Jonas en de visjes* van Kees Poon

herkend als een belangrijk jeugdboek, 'knap van compositie, prachtig van taal en met een verhaal dat duurzaam is en je niet meer loslaat'.

Behalve het verhaal van Josja is het ook het verhaal van Homme Prins, die vanaf de eerste dag dat hij Josja ontmoet door de vreemde jongen geïntrigeerd raakt. Ook dat is een terugkerend element in De Jonges werk: jongensvriendschap, onderzocht en beschreven in al zijn facetten. Afwezige vrienden, dode vrienden en vrienden ver weg komen voorbij in verhalen waarin altijd wordt verlangd naar identificatie met de ander. Het zijn vriendschappen die zo intens worden beleefd dat ze op verliefdheid lijken. *Vuurbom*, de geschiedenis van een onbetrouwbare vriendschap, bekroond met een Zilveren Griffel, is daarin een voorlopig hoogtepunt. In dat verhaal zoekt Bram uit nieuwsgierigheid de grenzen van het toelaatbare op. Dat hij daarmee klasgenoten kwetst en zijn beste vriend Jimmie verraadt, laat hem onverschillig. Volgens *de Volkskrant* was het avontuurlijke, humoristische, psychologisch sterke en goed geschreven verhaal de meeste terechte kandidaat voor de Gouden Griffel 2012.

Meisjes

De verhalen van Harm de Jonge lezen als moderne jongensboeken. Personages varen naar onbewoonde eilanden, bouwen een vuurbom of vertellen stoere verhalen over vleerhonden en wolfsspinnen.

Er is ook een zachtere kant. Bijna altijd figureert op de achtergrond een meisje over wie stiltejes wordt gedroomd. Ada, Orli, Charlie, Jessica, Nesrin – Rosa Overtoom heeft vele zusjes. De Jonge laat zijn hoofdpersonen met overgave hunkeren. Soms zijn de meisjes terug te voeren op juf Stubbe, de schooljuffrouw die hij zelf als lagere schooljongen bewonderde en die ook in zijn werk terugkeerde.

In *Jonas en de visjes* van Kees Poon vloeien de liefde voor een meisje, de behoefte de werkelijkheid mooier voor te doen en het spel met taal samen. In sommige passages doet de hoeveelheid neologismen zelfs denken aan Roald Dahls Grote Vriendelijke Reus die met zijn verhaspelingen een nieuwe taal schiep. De volgende verzuchting van de koningin toont niet alleen De Jonges precieze taalgebruik, ze bruist ook van het taalplezier: 'O, meneer Poon, wat maakt u me kopsuizig. De reukel kriebelt in mijn bloedbuizen. U bent een gewoon mensenhupsel, maar anders zou ik u kussen.'

Hoedjemetoetje, wat mooi. ●●●

Letters vreten als amusement

Hedy d'Ancona (1937) zat voor de PvdA in de Eerste Kamer en het Europees Parlement. Vanaf 1989, een jaar na de oprichting van Stichting Lezen, was ze vijf jaar minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

DOOR JOUKJE AKVELD

Hedy d'Ancona: 'Ik geloof niet dat ik als kind veel ben voor-gelezen. In de oorlog waren er weinig boeken. Wel herinner ik me dat ik voor m'n vierde verjaardag een boek van Rie Cramer kreeg met versjes over de seizoenen. De plaatjes erbij heb ik vaak bekeken. Op een ervan stond een etalage vol petitfourtjes. Het kwam me voor als een sprookjeswereld, hoewel het in wezen een realistisch beeld was – maar in de oorlog bestonden zulke dingen niet. Al snel leerde ik lezen, dat vond ik fantastisch. Ik kreeg een boek over Ot en Sien dat zich afspeelde in Nederlands-Indië. Later ben ik het kwijt-geraakt tijdens een van de verhuizingen in mijn jeugd. Dat ervaar ik nog steeds als een gemis: het was een van de eerste boeken die ik zelf kon lezen.

Mijn vader is vermoord in een concentratiekamp. M'n moeder hertrouwde met een weduwnaar met drie kinderen. Samen kregen ze er ook nog één. Maar toen kreeg die nieuwe man een hartstilstand en was m'n moeder op haar vierendertigste opnieuw weduwe en bleef ze achter met vijf kinderen. Zelf had mijn moeder nooit veel opleiding genoten, maar voor ons vond ze het belangrijk. We woonden in Leidschendam en gingen vaak naar de bibliotheek. Je mocht er maar twee leesboeken meenemen, het derde moest educatief zijn. Van m'n tiende tot m'n zeventiende was ik een soort leesjunk. Diet Kramer, Cissy van Marxveldt, ik vond het vreselijk als zo'n boek uit was. Tegenwoordig ben ik opgelucht als ik het einde van een roman haal, maar toen voelde ik echt spijt.

Thuis hadden we de leesportefeuille. Zo'n versleten, die al zes weken oud was. Op de middelbare school duurde mijn leeshonger voort. Er was ook niet veel anders. Het lezen voor de lijst vond ik totaal geen punt, ik las die lijst wel tien keer,

FOTO JOCHEM JURGENS

het liefst net voor ik er echt aan toe was. Het vreten van die letters was heerlijk amusement. Uittreksels uitwisselen was niet aan de orde. Niet dat wij destijds zoveel braver waren, maar de jaren vijftig waren van een ondraaglijke saaiheid. Druk had je het nooit, er was tijd genoeg om die boeken echt te lezen.

Toen ik ging studeren in Amsterdam diende het leven zich aan. Alles wat ik op de middelbare school had gemist slurpte ik naar binnen, maar het lezen bleef. Ik had in die periode een Vestdijk-rage, vond het fijn dat ik een schrijver had ontdekt die veel geschreven had, dan kon je lang in die sfeer blijven hangen. Ik geloof niet dat ik de literaire kwaliteit van zijn werk nou zo wist te waarderen, het ging me om het verhaal. Daarnaast las ik gedichten. Hans Andreus, Remco Campert, waarschijnlijk omdat anderen het ook deden. We hadden een beetje dat dweperige met poëzie.

Later heb ik veel in jury's gezeten. De Libris, de Ako, de Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs – ik kwam in aanraking met boeken die ik anders niet snel zou lezen, maar nu moest het dus deed ik het. Tegenwoordig lees ik minder. Ik heb drie kranten en *De Groene Amsterdammer*. Het voelt haast als huiswerk, al dat papier, maar het laten liggen kan ik ook niet. Boeken zijn iets voor de vakantie en dan vooral biografieën. Een verhaal kan niet op tegen het echte leven.' ●●●

Jet Bussemaker: ‘Boeken waren bij ons thuis vanzelfsprekend. Als kind werd ik aangemoedigd naar de bibliotheek te gaan. Dat ging van *Pippi Langkous* tot *De vijf* en Tonke Dragt. Die laatste werd door mijn moeder erg gepromoot, spannende verhalen vond ik het. Leren ging me goed af en op dezelfde manier kon ik geconcentreerd met een boek in een hoekje verdwijnen. Zo’n serie als *De vijf* vond ik heerlijk. Er waren zoveel delen, je kon erin blijven lezen. Maar ook het werk van An Rutgers van der Loeff sprak me aan, vanwege de maatschappelijke problemen.

Aan mijn leeshouding veranderde op de middelbare school weinig. De lijst was geen probleem, ik vond het alleen maar leuk om tijdens de les dieper op verhalen in te gaan. We hadden een stel goede docenten Nederlands: jong en ruimdenkend, er mocht veel. Ik las het experimentele *Mannekino* van Sybren Polet, *Honderd jaar eenzaamheid* van Márquez heb ik volledig ontleed. Daarnaast deden we close reading: *Twee vrouwen* van Harry Mulisch. Thuis ben ik niet met de Bijbel opgevoed en ik was verrast door de religieuze elementen in het verhaal. Nee, dat analyseren ondermijnde het leesplezier niet, maar over de Bulkboeken die we op school kregen was ik minder enthousiast. Ik vond het maar stoffige kranten, een verhaal moest wel heel interessant zijn wilde ik het in die vorm lezen. Liever las ik echte boeken, nog steeds trou-

Gegrepen door Nederlands-Indische literatuur

Jet Bussemaker (1961) zat voor de PvdA in de Tweede Kamer, was staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en is sinds 2012 minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het kabinet Rutte II.

DOOR JOUKJE AKVELD

wens. Van papier lees ik geconcentreerder dan van scherm. Het voelt ook anders, je hebt echt het begin en het eind van een verhaal in handen. In die middelbareschooltijd ontdekte ik ook de boekenkast van mijn ouders. Vooral mijn moeder las – en leest – veel. Ze zit nu in een leesclub en als ik haar bezoek heeft ze altijd titels die ik van haar ook moet lezen. Met thuis een man die veel van boeken houdt, koop ik er zelf weinig; ik kom een heel eind met wat die twee aandragen. Vroeger waren dat Hermans en Hella Haasse, later kwamen daar schrijvers als A.F. Th. van der Heijden, Rascha Peper en Nelleke Noordervliet bij.

Toen ik zelf moeder werd heb ik veel voorgelezen. Dat begon al met van die stoffen knisperboekjes. Ik vond het een fijn moment van de dag, meestal voor het slapengaan, om samen met mijn dochter met een boek te gaan zitten. Jongetjes in haar klas waren helemaal gek van het prentenboek *Max en de Maximonsters*, dat ben ik toen ook gaan voorlezen. Omringd door moeders en juffen worden kinderen vooral opgevoed door vrouwen. We moeten oppassen dat we niet alleen de boeken aanreiken die we zelf mooi vinden, maar ook verhalen die wat stoerder zijn.

Een boek dat op mij zelf veel indruk maakte is Multatuli’s *Max Havelaar*. Een verplicht nummer op school waar ik toch helemaal door werd gegrepen. Ik heb altijd een fascinatie voor geschiedenis van Nederlands-Indië gehad. *Bezonken rood*, *Heren van de thee*, *De tienduizend dingen* van Maria Dermoût, de boeken van Pramoedya Ananta Toer, ik las ze allemaal. Mijn vader is opgegroeid op Java, heeft er tijdens de oorlog in een Japans interneringskamp gezeten. Een paar jaar geleden heb ik daar een boek over geschreven: *Dochter van een kampkind*. Het gaat over mijn vader die zijn eigen vader in 1941 verloor in de strijd tegen de Japanners, maar ook over mijn eigen visie op de koloniale geschiedenis.’ ●●●

VRIJ, ONBEVANGEN EN ZONDER MANIERTJES

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN MIES VAN HOUT – Naast de voordeur is een stuk zwerfhout in de muur geslagen waarop staat ‘atelier Mies van Hout’. Er steekt een vinger uit die naar links wijst, de hoek om. Mies van Hout, die deze maand haar 25-jarig jubileum viert als illustrator, werkt in een tuinhuisje waar dezelfde sfeer hangt als in haar boeken: warm, gezellig en expressief. Welkom in Tynaarlo.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Het is nog net Drenthe, maar de wegwijzer wijst slechts zestien kilometer aan naar Groningen. Mies van Hout woont vlak boven het stroomdallandschap van de Drentsche Aa, de idyllisch meanderende beek waarover Rutger Kopland schreef: ‘Morgens aan de rivier, morgens waarin / hij nog lijkt te overwegen / waarheen hij die dag weer zal gaan.’ Je ziet de lieflijke beek inclusief bruggetjes terug in Van Houts nieuwe boek met kinderliedjes varen en de zee: *Alles in de wind*, dat sinds deze ‘Mies Maand’ november in de winkel ligt.

Bang Mannetje

‘Ik ben heel lang aan het zoeken geweest naar mijn eigen stijl,’ vertelt Van Hout. In *Bang Mannetje*, mijn eerste echte prentenboek, was ik nogal controlfreakerig. Op de academie had ik alleen leren tekenen en ontwerpen. Illustreren is heel anders: je moet planmatiger te werk gaan, een storyboard maken. Dat was wennen, en ik bouwde allerlei zekerheden in. Eerst maakte ik een achtergrond, pas als die goed was volgden de personages – uitgeknipt.’ Uit een la haalt ze een origineel uit *De kindereter*, waarop een vileine kinderlokker er in woeste galop vandoor gaat in een blauw, geborsteld landschap. Doordat de personages erop zijn geplakt, heeft het geheel diepte en reliëf, maar Van Hout zou het zo nooit meer doen. ‘Het mag nu niet meer van mijzelf. Het is te gemakkelijk.’

Floep, per ongeluk

Juist door weg te laten vertel je een verhaal, ontdekte Van Hout. Ze wilde minder aandacht steken in achtergronden, meer in haar personages. Het moest anders, maar hoe? Het idee ontstond tijdens een workshop tekenen voor kinderen, ‘floep, per ongeluk, hoppekee’. Van Hout had een opdracht bedacht waarin ze ‘wilde woeste wezens’ mochten tekenen op zwart papier. Op de computer laat ze een serie tekeningen zien van monsters. ‘Zo vrij, zo onbevangen, nog zonder maniertjes. Van kindertekeningen word ik heel erg gelukkig.’ Het inspireerde haar tot het maken van *Vrolijk* (2011), een serie solitaire, gekleurde vissen op een zwarte achtergrond, die elk een emotie verbeelden. ‘Ik heb mezelf compleet uit de put getekend, het was heerlijk. Feitelijk was het weer terug naar hoe ik het vroeger had geleerd: heel direct op papier.’ Over de verkoopbaarheid van de krijtvissen heeft ze zich nooit bekommerd. ‘Dat interesseerde me niet. Wel of er iemand was die er iets mee zou kunnen. Ik wil geen voorstelling geven voor een lege zaal.’ *Vrolijk* bleek een schot in de roos, een boek dat er nog niet was. ‘Mensen mailen mij nog steeds over hun ervaringen, dat het helpt om met kinderen te praten over emoties. Voor mij is dit boek het bewijs dat het kan: én experimenteel zijn, én voor kinderen.’ ●●●

UIT: *De kindereter*

UIT: *Vrolijk*

Mies van Hout (Eindhoven, 1962) groeide op in een onderwijsgezin in Hapert in Noord-Brabant en volgde de lerarenopleiding tekenen in Tilburg. Ze vervolgde haar studie aan de kunstacademie in Groningen, waar ze studeerde voor grafisch ontwerper. Sinds 1988 is ze werkzaam als freelance illustrator. Haar eerste echte prentenboek maakte ze samen met Mathilde Stein in 2005. *Bang Mannetje* won de Kinderboekwinkelprijs 2006 en werd opgevolgd door *Van mij!* en *De kindereter*. Daarna volgde een serie liedjesbundels, ook bij uitgeverij Lemniscaat. *Vrolijk* (2011) werd een internationale bestseller. Het werd vertaald in het Duits, Italiaans, Frans, Baskisch, Engels, Mandarijn en Bahasa Indonesia. Vertalingen in het Japans, Thais, Vietnamees, Tagalog, Arabisch en Zuid-Afrikaans staan op stapel. Voor elke vertaling tekent Van Hout zelf de woorden opnieuw in.

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

'HET MOET NIET ALLEEN OP SCHOOL GEBEUREN'

VRIJ LEZEN VERANKERD – Het is misschien wel de belangrijkste taak van de bibliotheek: via het lezen de (taal)ontwikkeling van kinderen bevorderen. Want kinderen die meer lezen, toont wetenschappelijk onderzoek steeds aan, ontwikkelen zich beter op het gebied van taal. En taal staat aan de basis van alle kennisopname. Vrij lezen en vrijetijdslezen moeten daarom structureel verankerd zijn in het beleid op scholen en in bibliotheken. Dat beoogt het project de Bibliotheek op school, door een structurele, meerjarige samenwerking te smeden tussen basisscholen, gemeenten en bibliotheken.

DOOR EVA GERRITS

Meer informatie over de Bibliotheek op school: kunstvanlezen.nl en debibliotheekopschool.nl. De brochure *Lezen meten, een basis voor beleid* is via beide websites te downloaden en in papieren vorm te bestellen.

Belangrijk onderdeel van de Bibliotheek op school is de monitor: digitale vragenlijsten voor leerlingen, leerkrachten en bibliotheekfunctionarissen, waarmee jaarlijks het leesgedrag van leerlingen, de leesbevorderende inspanningen van leerkrachten en het leesbevorderingsbeleid van scholen worden gemeten. Die gegevens gebruiken bibliotheken en basisscholen om hun samenwerking steeds effectiever te maken. In het schooljaar 2012-2013 namen er meer dan dertigduizend leerlingen, drieduizend leerkrachten en driehonderd leesconsulenten aan deel. Er blijkt nog genoeg te doen, zo vat de brochure *Lezen meten, een basis voor beleid* de geanalyseerde resultaten samen. In de hogere basisschoolgroepen wordt steeds minder gelezen, vooral door jongens, en zowel leerkrachten als ouders laten kansen liggen om hier iets aan te doen. De monitor biedt een basis om dit doelgericht aan te pakken.

Hefboom

Anneke Tiddens, specialist educatie van de bibliotheek Hoogezand Sappemeer, ziet de monitor als hefboom om het traject van de Bibliotheek op school mee te beginnen. 'Daarna analyseer ik samen met de school de resultaten. Dan maken we een leesplan, waarbij het belang van een goede leesomgeving en een goede, rijk gevarieerde collectie vaak al gauw doordringt. De kwaliteit daarvan verschilt erg per school.'

Ze werkt nu samen met twee pilot-scholen: obs De Schakel in Hoogezand en cbs De Wegwijzer in Slochteren, en er staan al scholen in de wacht die aansluitend willen meedoen. 'Met de pilot-scholen hebben we de monitor ingevuld, ze hebben een leescoördinator en een leesplan, de boekencollecties zijn net gesaneerd en geanalyseerd, we kijken welke middelen er nog nodig zijn. Beide scholen gaan over op V@school: software om de boekencollectie te beheren, die is gekoppeld aan het bibliotheeksysteem. Die gelinkte bestanden geven veel inzicht in het leesgedrag. De volgende stap: de bibliotheek inrichten.'

Het verankeren van kwalitatief leesonderwijs is evident, maar het is een ingewikkeld proces. 'Alleen door kleine stapjes te zetten kunnen resultaten beklijven. Zo veel neuzen moeten dezelfde kant op: van gemeenten, scholen, bibliotheken. Door de Bibliotheek op school wordt de samenwerking structureel ingebed, op alle niveau's.'

Afgestoft

Jannie Roggema, directeur van pilot-school obs De Schakel in Hoogezand, is enthousiast. 'Onze collectie wordt inhoudelijk en uiterlijk "afgestoft". Wanneer de bibliotheek bij ons op school is ingericht, worden alle facetten van het leesonderwijs richting ouders, leerlingen, leerkrachten, team en bibliotheek gestructureerd en geoptimaliseerd. Het moet natuurlijk niet alleen op school gebeuren, thuis moet het verdergaan.' ●●●

‘Lezen is sponzen’

UITDAGEN TOT LEZEN – Mamoun Elyounoussi promoot *De jongen die vliegtuigen jatte* vanuit een cockpit. Stacey Rookhuizen profileert zich als catwalkmodel, tovert drie boeken uit een kledingrek tevoorschijn en zegt: ‘Draag drie broeken, ehhhh, lees drie boeken.’ Pierre Wind gooit het over een andere boeg: lezen is kennis opzuigen, absorberen, oftewel: ‘Lezen is kicken!’ De Weddenschap 2013 ging dit najaar feestelijk van start met filmpjes op de website en een bezoek van de drie BN’ers aan vmbo-scholen.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Ibrahim (12 jaar) tekent het contract.

Wat ik kan, dat kan jij ook!, dat is het idee achter De Weddenschap, de leescampagne voor het vmbo. Elk jaar dagen drie BN’ers scholieren uit om drie boeken uit te lezen en ze beloven om hetzelfde te doen. Leerlingen zijn vrij in hun boekenkeuze en hebben tot 20 maart 2013 de tijd om te lezen. Wie zich aanmeldt op deweddenschap.nl maakt kans op een prijs. Er zijn individuele prijzen te winnen zoals een iPad, bioscoopbonnen, pretparkbonnen, boekverfilmingen op dvd en boekenpakketten. Leerlingen die in klassenverband meedoen aan De Weddenschap maken kans op een meet & greet met een jeugdboekenauteur naar keuze. deweddenschap.nl

Voor de officiële opening reisde tv-kok Kok Pierre Wind af naar het Wolfert pro, een vmbo/mavo in Bergschenhoek, om daar een contract met leerlingen en docenten te tekenen. Wind: ‘Vinden jullie lezen leuk?’

De zaal vol brugklassers: ‘Neeeee!’

Wind: ‘Waarom niet?’

Leerling Alex: ‘Lezen is de grootste tijdsverspilling sinds het maken van zakdoeken.’

Wind: ‘Dan denk ik dat jij het goeie boek nog niet hebt gevonden! Want weet je: lezen is kicken, jullie zijn kickuh!’

Gamba’s met vanillevla

Wind is een en al energie, springt op en neer om zijn onwillige publiek van gedachten te doen veranderen. Hij houdt een vlammend betoog over de drie boeken die hij voor De Weddenschap gaat lezen. Allereerst de biografie van Steve Jobs: ‘Mijn held! Maar helemaal geen aardige man, wist je dat? Hij schold iedereen uit in de lift en stonk een uur in de wind omdat hij alleen maar fruit at!’ Natuurlijk staat ook *Het diner* van Herman Koch op zijn lijstje, want dat kan bij hem als kok niet ontbreken. Maar Wind heeft nog een ijzer in het vuur. Naast koken, zijn digitale media zijn grote liefde en daarom heeft hij gekozen voor *Apps maken voor de iPhone*. Wind: ‘Ik ben een spóns! Ik absorbéér! Weet je, ik ben de uitvinder van gamba’s met vanillevla. Van cola met augurk. Vroeger deed ik maar wat, ik pleurde melk en aardbei bij elkaar en dat werd vies. Het werd een woestenij van wat ik niet wilde. En weet je wat ik toen deed? Ik ben gaan lézen!’

Tegenprestatie

Ibrahim staat te springen om mee te doen en tekent het contract. Ook Femke denkt dat zij De Weddenschap wel gaat halen: ‘Ik houd van lezen, dat doe ik graag ’s avonds, voor ik ga slapen. Het liefst heftige boeken waar erge dingen in gebeuren.’

Niet-lezer Alex is nog niet helemaal overtuigd, maar vooruit, ook hij tekent. Wind: ‘Wat wordt jouw tegenprestatie als je het niet haalt, die drie boeken? Want er moet natuurlijk wel iets tegenover staan!’

Alex: ‘Dan ga ik een bakpao eten gedrenkt in het allersmerigste sap. Iets van melk met hete saus en heel veel andere spullen.’

Wind: ‘Oké, afgesproken. Maar dan wél op het schoolplein!’

HET JAAR VAN HET VOORLEZEN 2013

13 november – 1 december Sinterklaas Voorleestournee

Ter ere van het Jaar van het Voorlezen organiseert de Leescoalitie een Sinterklaas Voorleestournee met Dieuwertje Blok. Vanaf 11 november wordt het Sinterklaasjournaal uitgezonden op televisie. Twee dagen later start de Voorleestournee, waarbij Blok boekhandels en bibliotheken in alle provincies van Nederland bezoekt en voorleest uit *Het grote Sinterklaasjournaal voorleesboek* (Podium, € 15,-). De aftrap vindt plaats in de Openbare Bibliotheek Amsterdam op 13 november, het laatste optreden is in Sittard op 1 december. Daarnaast bezoekt Blok Leeuwarden, Groningen, Capelle a/d IJssel, Breda, Zwolle, Ermelo, Amersfoort, Middelburg, Hoogeveen en Almere. Kijk voor meer gegevens op de site.

>>> jaarvanhetvoorlezen.nl

30 november Het Grote Voorleesfeest

Op zaterdag 30 november wordt in 't Spant in Bussum het Grote Voorleesfeest georganiseerd voor blinde en slechthorende kinderen. Aan het programma werken onder meer mee: Lisa Wade (*Klokhuis*), Gerda Havertong (Ambassadeur Jaar van het Voorlezen) en Anke Kranendonk (kinderboekenschrijfster). Daarnaast is er een poppentheatergroep en een informatiemarkt over lezen voor de ouders. Het Grote Voorleesfeest is een gezamenlijk initiatief van Koninklijke Visio, Bartiméus, Dedicon, Aangepast Lezen, Sectorinstituut Openbare Bibliotheken en NLBB Vereniging van Leesgehandicapten. Het initiatief wordt ondersteund door de Leescoalitie.

>>> jaarvanhetvoorlezen.nl

Voorlezen maakt alles... verhalenwedstrijd

Tijdens de Culturele Zondag op 3 november in Utrecht vond de prijsuitreiking plaats van de verhalenwedstrijd 'Voorlezen maakt alles...' van de Leescoalitie en schrijverscommunity Literairwerk.nl. Juryvoorzitter Philip Huff reikte € 250,- uit aan Elske van Lonkhuyzen voor 'Stem': 'een helder geschreven en subtiel opgebouwd verhaal' dat 'een stem geeft aan iemand zonder stem'. Professionele acteurs vertolkten de drie beste verhalen van de 95 inzendingen: naast 'Stem' waren dat 'De laatste dagen van Tommy Woestijn' (Toon Tondelmans) en 'Alles kan een mens gelukkig maken' (Nienke Pool).

>>> jaarvanhetvoorlezen.nl

18 december Voorleesproject in de gevangenis

Op 18 december (datum onder voorbehoud) vindt in Rijksjustitiële jeugdinrichting De Hartelborgt de kick-off plaats van een (voor)leesproject voor jongeren met medewerking van Ambassadeur van het Jaar van het Voorlezen Gerda Havertong. Het project start in het kader van het Jaar van het Voorlezen en loopt door in 2014. Na de kick-off volgt een lessenserie over (voor)lezen, waarna de jongeren in de voorjaarsvakantie een geluids- of filmopname maken waarin zij voorlezen aan eventuele eigen kinderen, broertjes, zusjes, neefjes en nichtjes.

>>> jaarvanhetvoorlezen.nl

22 januari – 1 februari 2014 De Nationale Voorleesdagen

Van 22 januari tot en met 1 februari 2014 vinden de Nationale Voorleesdagen plaats, het leesevenement voor jonge kinderen. Organiseer een Voorleesontbijt op school, peuterspeelzaal of kinderdagverblijf. Nodig de burgemeester of een andere beroemdheid uit om te komen voorlezen en laat kinderen zien hoe leuk prentenboeken zijn.

>>> nationalevoorleesdagen.nl

